

SZAKDOLGOZAT

Horváth Flóra

2021

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
KÜLKERESKEDELMI KAR
NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK SZAK
NAPPALI MUNKAREND

NEMZETKÖZI VITÁK RENDEZÉSE

Belső konzulens: Kiss Rajmund

Készítette: Horváth Flóra

Budapest, 2021

Tartalomjegyzék

ÁBRAJEGYZÉK	4
1. BEVEZETÉS.....	5
1.1. TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA	5
1.2. KUTATÁS CÉLJA ÉS A PROBLÉMA MEGHATÁROZÁSA.....	5
1.3. DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE ÉS A TÉMAKIFEJTÉS MÓDSZEREI	6
2. AZ ERŐSZAK TILALMA	8
2.1. AZ ÁLLAMOK ÉS A NEMZETKÖZI SZERVEZETEK	8
2.2. AZ ÁLLAMOK SZUVERÉN EGYENLŐSÉGÉNEK AZ ELVE	10
2.3. AZ ERŐSZAK TILALMA	12
2.4. HELSINKI ZÁRÓOKMÁNY	15
2.5. TÍZ ALAPELV.....	18
3. TÁRGYALÁSTECHNIKÁK.....	20
3.1. TÁRGYALÁSTECHNIKA	20
3.2. ALTERNATÍV KONFLIKTUSKEZELÉSI MÓDSZER	22
3.3. MEDIÁCIÓ.....	23
4. AZ EGYESÜLT NEMZETEK SZERVEZETE ÉS A CIPRUSI KONFLIKTUS....	27
4.1. AZ EGYESÜLT NEMZETEK SZERVEZETE	27
4.2. CIPRUS: A KEZDETEKTŐL A KONFLIKTUSIG.....	28
4.3. A KONFLIKTUSKEZELÉSÉNEK A FOLYAMATA.....	30
4.4. TENGERI HATÁRVITA NAPJAINKBAN	33
4.5. A KONFLIKTUSKEZELÉS ELMÉLETI LEHETŐSÉGEI.....	36
5. ÖSSZEFOGLALÁS.....	39
IRODALOMJEGYZÉK.....	41

ÁBRAJEGYZÉK

1. Ábra: A tárgyalás különböző dimenziói Forrás: (Kapoor, 1975) 2021.04.17.
2. Ábra Nemzetközi kapcsolattartás és tárgyalások technikai előadás Forrás: saját szerkesztés Powerpoint alapján (Kiss, 2020)
3. Ábra Incidensek megoszlása az ütközőzónában (2012) (UNFICYP, 2013, old.: 96) 2021.04.18.
4. Ábra A Földközi-tenger keleti medencéjének földgáz forrásainak térképe (Stratfor, 2021) 2021.05.20.

1. BEVEZETÉS

1.1. Témaválasztás indoklása

„Soha ne tárgyaljunk félelemből, de soha ne féljünk tárgyalni. (Kennedy, 1961)”

Azért választottam a nemzetközi viták rendezését szakdolgozati témámnak, mert az egyetemi tanulmányaim során a nemzetek közötti konfliktusok nagy szerepet játszottak az óráimon, és ez nagyon kíváncsivá tett, hogy milyen konfliktus megoldási lehetőségeket és vitarendezési folyamatok lehetnek még.

Ehhez a témához kapcsolódóan a Tárgyalástechnikák óráim volt a legfőbb indok a dolgozatom megírásában és ez hozta meg igazán kedvemmet ahhoz, hogy még jobban megismerjem a vita rendezés folyamatát.

A sok lehetőség közül, a dolgozatom témájának a kifejtéséhez példának azért választottam a ciprusi konfliktust, mivel egy korábban olvasott tanulmányban nagyon érdekesnek találtam a sziget helyzetét és kíváncsivá tett a konfliktus eredete és története, illetve a politikai és gazdasági háttere.

1.2. Kutatás célja és a probléma meghatározása

A dolgozatom célja, hogy háborúkat és más erőszakos konfliktuskezelési módszereket kizárva, egy aktuális nemzetközi vita a rendezését mutassa be elméleti síkon.

Ezt a dolgozatomban elsősorban a releváns nemzetközi szervezetek kialakulásának történelmével, jelenlegi helyzetével és aktuális problémaival kezdem kifejteni. Ehhez kapcsolódóan az államok szuverenitásának az elvét a modernkori felfogásával összehasonlítom. Az erőszak tilalma a kutatásom fő fókusza, amelyet az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával tervezek bebizonyítani és kifejteni, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezetének és a Helsinki Záróokmányának az alapjogaival és elveivel megerősíteni. Mivel ezek a nyilatkozatok az erőszak tilalmának a szabályozásának és megalakulásának az érdekében jöttek létre, így ezek alapján olyan vitarendezési megoldások is létrejöttek velük párhuzamosan, amelyek az erőszakot teljes mértékben elkerülik és tiltják. A háborúkon és drasztikus konfliktus megoldási problémákon túl napjainkban az ilyen fajta alternatív konfliktuskezelési

módszerekről nem lehet olyan gyakran hallani, ezért is irányítottam a kutatásomat az ilyen lehetséges módszerek feltérképezése irányába. A dolgozat másik fő fókuszának a mediációt tartom. A mediáció egy nem régi, ellenben nagyon hasznosnak bizonyult módszer viták rendezésére. Miközben a mediáció kialakulását és használatát kutatásaimmal kifejtem, emellett a Cipruson kialakult évszázadok óta tartó konfliktus megoldásához elméleti síkon felvetem, a mediáció használatának a lehetőségét. A Ciprusi konfliktus teljes levezetése és kialakulásának ismertetése után, egy olyan, napjainkban igazán aktuális problémáját hozom fel Ciprusnak, amely a Földközi-tengeren alakult ki.

Végül, a dolgozatomban említett és kifejtett módszerek alapján elméleti lehetőségeket dolgozok ki a Cipruson kialakult konfliktushoz. A kutatásomból és olvasmányaimból levezetett elvek alapján kizárólag elvi jelentőségű megoldásokként.

H1: Feltételezem, hogy a nemzetközi szervezetek, valamint az alapjogaik elősegítik az erőszakmentes vitarendezést és ezek a szervezetek sikeresen vesznek részt nemzetközi konfliktusok megoldásában.

H2: Feltételezem, hogy a mediáció egy olyan alternatív konfliktuskezelési módszer, amelyet a ciprusi konfliktus esetében egy lehetséges jó megoldásként lehetne alkalmazni a vita rendezésére.

1.3. Dolgozat felépítése és a témakifejtés módszerei

A dolgozatom szakirodalmak és megbízható források használatával íródott. Az alapjogok és nyilatkozatok tartalmát elsősorban hivatalos tanulmányokból szedtem ki és a hivatalos weboldalaik átnézésével ellenőriztem az információk hitelességét. A tanulmányokat a Magyar Elektronikus Referenciamű Szolgáltatás (MERSZ) nevű adatbázisból szereztem. Valamint olyan, hiteles forrásokból származó releváns információkat, amelyek alapvetően egy másik tanulmányhoz készültek.

A tárgyalástechnikák fejezetnél, leginkább az egyetemes tanulmányaim során tartott előadások alapján dolgoztam ki és vezettem fel a lehetőségeket a mediációig. A mediáció esetében a kutatásomat több tanulmányból szedtem össze, mivel ezekben az írásokban a mediáció inkább kisebb konfliktusok kapcsán lett kifejtve és nem nemzetközi viták rendezésénél. Mivel azonban

a mediáció folyamata alapvetően a konfliktus típusától független, a módszer szinte teljesen ugyanaz marad.

Ciprus helyzetét illetően a kutatásomat könyvek, tanulmányok segítségével tudtam megfelelően elvégezni. Emellett kitérek olyan problémára is Ciprus kapcsán, amely napjainkban igen aktuális. Az ehhez szükséges információkat egy a Közzolgálati Egyetem által szervezett online konferencia kapcsán szereztem. Az előadás során elhangzott, hogy nagyon komplex és hosszú lenne a teljes ciprusi konfliktus minden részletére kiterjedő bemutatás, ezért csak egy „érdekesebb” részt ismertetett az előadó. Ezeket az alapismereteket a magyarországi földgázipar egy meghatározó szereplőjével készített interjúmmal tudtam még kiegészíteni. A célom az volt, hogy a sokrétű információkból egy tisztább, könnyebben értelmezhető és áttekinthető képet lehessen kapni. Végül a fejezet befejezéséért a szakdolgozatom alapján végzett összes kutatásomat összegezve egy elméleti megoldási lehetőséget írtam és bemutattam a ciprusi konfliktus rendezésének a lehetőségeit.

A kutatásomat interjúkkal sikerült elmélyítenem. Olyan szakemberekkel tudtam elbeszélgetni, akik a dolgozatom témájához értenek és megbízható véleménnyel tudtak szolgálni. Nagyon hálás vagyok, hogy a BGE által Majoros Pál Tanár Úrral, és a BGE segítségével Pach Judit Nagykövettel sikerült az interjút lebonyolítanom. Az interjúm során a kutatásaimmal kapcsolatban kérdeztem a véleményüket, hogy ki tudjam egészíteni a szakirodalmakból szerzett információkat.

2. AZ ERŐSZAK TILALMA

2.1. Az államok és a nemzetközi szervezetek

A nemzetközi szervezetek az államközi együttműködés azon formái, amelyek nemzetközi szerződés révén jönnek létre több állam között, állandó struktúrával. Legalább egy, de általában több állandó szervvel rendelkeznek és az alapító okiratukból következően nemzetközi jogalanyisággal vannak felruházva. (Johanna, 2021, old.: 7) A nemzetközi szervezeteket lehet tagság szerint csoportosítani:

- univerzális nemzetközi szervezet, amelynek munkájában minden független állam részt vehet;
- partikuláris nemzetközi szervezeteknél az államoknak csak egy csoportja rendelkezik tagsággal, és a szervezetet ezzel a céllal is hozták létre;
- regionális a nemzetközi szervezet munkájában az államok egy bizonyos földrajzi egységhez kötődő csoportja vesz csak részt.

Más szempontból nézve a szervezeteket lehet hatáskör szerint is csoportosítani:

- az általános nemzetközi szervezet, minden olyan ügyel foglalkozhat, amely a nemzetközi együttműködés tárgya lehet az alapító okiratban történő felruházás alapján;
- a speciális szervezet tevékenysége a nemzetközi együttműködés meghatározott, speciális területeire terjed ki.

Összegezve például az Egyesült Nemzetek Szervezete univerzális általánosnak tekinthető. Univerzális speciálisnak az Egyesült Nemzetek Szervezetének szakosított intézményei számítanak, mint a Nemzetközi Valutaalap, Egészségügyi Világszervezet, Nemzetközi Munkaügyi Szervezet. A regionális általános közé az Arab Liga, Afrikai Unió, Amerikai Államok Szervezete sorolható, emellett partikuláris speciálisnak az Észak-atlanti Szerződés Szervezete, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, valamint az Európa Tanács számít.

Az államok olyan hatalmi képződmények, amelyek között a nemzetközi szervezetek segítik elő a politikai, és minden más területre kiterjedő együttműködést. A nemzetközi államközi együttműködés létrejöttére és működtetésére vonatkozó koncepciók és elképzelések

századokra, sőt évezredekre tekintenek vissza, bár tényleges megvalósításuk csak a 19. század második felében kezdődött meg. Az államokat, elsősorban Európában, már a nemzetközi szervezetek létrejötte előtt, a 18. századtól is kiterjedt gazdasági, diplomáciai, jogi és katonai kapcsolatok fűzték egymáshoz. A modern nemzetközi szervezetek és intézmények számos olyan fórummal és vitarendezési mechanizmussal rendelkeznek, amelyekkel elősegíthető a békés konfliktus megoldás és az államközi együttműködés helyreállítása. A nemzetközi együttműködés elősegítésére a nemzetközi szervezetek és intézmények diverzifikáltsága is fokozódik, hisz egyre bonyolultabb nemzetközi kérdések „menedzselése” a feladatuk. A nemzetközi politikai és gazdasági fejleményeket látva megállapítható, hogy a nemzetközi szervezetek és intézmények száma és jelentősége a jövőben is nőni fog. Ehhez kapcsolódóan az interjú alanyom ideillő véleményét szeretném idézni, miszerint: „Egyértelműen nem lehet megállapítani, hogy minden nemzetközi intézmény és szervezet szerepe nőni fog a jövőben, de a multilaterális megoldások szerepe biztosan növekedni fog. A Kereskedelmi Világszervezet jelentősége kifejezetten csökkenni fog, hacsak valami nagyon radikális átalakítást nem csinálnak. (Majoros, 2021)”

A 19. században az állami kapcsolatokban új folyamatok indultak meg, elkezdődött a nemzetközi konferenciák korszaka. Ehhez kapcsolódóan létrejött egy diplomáciai megoldás, amelyet konferenciadiplomáciának hívunk. Ez segítette a kis- és közepes országokat, hogy a nagyhatalmak mellett, vagy azokkal szemben akár egyenlő félként léphessenek fel, nemcsak kettő, hanem már többoldalú együttműködésekénél is. Ez a folyamat fejezte ki Európa kisebb államai és más kontinensek esetében a kisebb államok, nemzetek igényét, hogy a nagyhatalmakkal együtt dolgozhassanak átfogó politikai, nemzetközi vagy éppen jogi dokumentumokon. Érdekességként említem, hogy a konferencia szó használata csak a 20. századtól került előtérbe az államközi és kormányközi kapcsolatokban. A kongresszus kifejezést a 19. században az olyan nagy nemzetközi összejövetelekre használták, amelyeken akár az államok uralkodói is személyesen részt vettek. Azonban a 20. század közepétől inkább tudományos, nem kormányzati jellegű szervezetek rendezvényeire használták és használják ezt a kongresszus kifejezést, mint például az USA kongresszusa vagy az Afrikai Nemzeti Kongresszus.

A nemzetközi intézmények és szervezetek elsősorban nem a konfliktusok megoldásában vesznek részt, hanem gazdasági, kereskedelmi, kulturális és sok más kérdésben segítik elő a nemzetközi együttműködést.

2.2. Az államok szuverén egyenlőségének az elve

Az államok szuverén egyenlőségének elve alatt, az állam saját területi szuverenitását, a nemzetközi kapcsolatokban az állam függetlenségét és az önálló nemzetközi jogalanyként történő megjelenését értjük. A nemzetközi kapcsolatokban a szuverenitás függetlenséget jelent, ugyanakkor a szuverenitás a nemzetközi jogból fakadó állami hatáskörök forrása is. Az aktuális uralkodó és az állam szuverén hatalmát már az ókortól kezdve ismerték és elismerték, viszont csak a 16. század második felében fogalmazták meg egyértelműen. A szuverenitás alapvetően, de nem kizárólagosan az államhoz kapcsolódó fogalom.

A szuverenitás gondolatát és fogalmát Franciaországban dolgozták ki, ami akkor a korabeli Európa legfejlettebb és legerősebb abszolút monarchiája volt. A népszuverenitás elvét, a felvilágosodás gondolkodói álmodták és dolgozták ki. Ezt az elvet felhasználva a francia forradalom meghirdette a nemzetállam szuverenitását és az államok egyenlőségének az elvét. A következő évszázadban a szuverenitás és az államok egyenlősége összefonódott a nemzetközi jog területén, és ez már így is jelent meg az Egyesült Nemzetek Alapokmányában. Azonban az államok függetlenségét illetően a különböző megfogalmazásokból kiderül, hogy elsősorban jogi egyenlőségről van szó. Ebből adódik, hogy olyan szuverenitás, ami abszolút módon kizárna bármilyen politikai, gazdasági vagy egyéb tényezők által létrehozott egyenlőtlen helyzet nem létezik. Valki László professzor ki is fejté ezt egy tanulmányában: „szuverenitás azt a társadalmi jelenséget fejezi ki, hogy a Földön egymástól relatíve elkülönült centralizált hatalmi szervezetek egyidejűleg egymás mellett léteznek. Az állami szuverenitás ilyen értelemben nem más, mint sajátos viszony, amely az adott állam és az államok rendszerének többi tagja között áll fenn (Valki, 2021)”.

Ez után következett a belügyekbe való beavatkozás tilalmának az elve, melyről az első tétéles kifejtés az 1793. évi jakobinus alkotmányban található. Azonban a Szent Szövetség (1815) idején a nyílt beavatkozás politikája érvényesült, abból a célból, hogy a helyi forradalmi és reformtörekvéseket elnyomják, és ezáltal békét teremtsenek. Ezeknek a törekvéseknek a megakadályozására adta ki az Egyesült Államok 1823-ban a Monroe-elv nyilatkozatot. Ironikus módon az elv alkalmazását egyoldalú lépéseivel maga az Egyesült Államok is Latin-Amerikában megsértette. Így került a beavatkozás tilalmának az erőteljesebb hangsúlyozása a 19. század második felére, a latin-amerikai államok törekvései közé. Argentína 1868-ban meghirdette a Calvo-doktrína elvet, amely szerint tilos valamely államot egy másik állam állampolgárával szemben fennálló tartozásainak megfizetésére kényszeríteni az érintett állam

fegyveres fellépése révén. Ez a kollektív biztonság elve megfogalmazása első kísérletének tekinthető. Az Egyesült Nemzetek Szövetsége a beavatkozás tilalmára fókuszál.

A szuverenitás fogalma napjainkra fokozatosan elveszítette eredeti jelentését és tartalmát. A modernkori szuverenitás legfontosabb jellemzői közé tartozik, hogy a főhatalom nem korlátlan, hanem korlátozható, sőt a demokráciákban korlátozandó. A modern hatalmi rendszerekben hatalmak korlátoznak más hatalmakat az államrendszeren belül és így a nemzetközi politikai rendszerben is. A demokratikus államokban eleve nem létezik abszolút hatalom, a totális államokban viszont csak abszolút hatalom létezik. Viszont az abszolút hatalom alanya nem az állam, nem a nép, hanem a párthatalom vagy a vezér, aki a pártállam elsőszámú vezetője. Maga a hatalom nem önmagától létezik, hanem demokratikus felhatalmazás alapján működik, vagy jogilag nem korlátozott erőszakon alapul, kizárólagos hatalom formájában. Összességében azt mondhatjuk, hogy ugyanazokat a szavakat és fogalmakat: a szuverén, a szuverenitás használják a tudományok, a politikusok és a jogászok több mint háromszáz éve, és ez időközben teljesen átalakult hatalmi rendszerekre is. Ami a szuverenitás fogalmából megmaradt, hogy a szuverenitás szervezett és független hatalom, valamint a szuverenitás államhoz és államrendszerhez kötődik. Alapvetően a modern állam Nyugaton jött létre, ezen kívül a modern szuverenitás fogalom, a szuverén hatalmak és a szuverének (külső-belső) rendszerei is Nyugaton és az Amerikai Egyesült Államokban alakultak ki. Ezzel teljesen átalakították a szuverenitás tartalmát és a szuverén külső államok közötti és belső államon belüli kapcsolatát. (Mihály, 2021, old.: 2)

A szuverenitást a társadalomirányítás szervezett hatalmi rendszereként is definiálhatjuk. A társadalmat irányító hatalmi-politikai rendszereknek két fő típusa alakult ki a modern korban, vagyis a 19. és 20. században. Az egyik szuverén hatalom megszervezésének elve a sokközpontú szuverenitás rendszere. A másik társadalomirányító hatalmi rendszerben az egyközpontú hatalmi rendszer elvén alapul és működik. Ezek a pártállami vagy pártközpontú hatalomszervezés elve alapján működő szuverenitási rendszerek. Ebből adódik, hogy a szuverenitás lényege és tartalma, a társadalmat irányító hatalom birtoklása és a hatalom gyakorlása. (Mihály, 2021)

2.3. Az erőszak tilalma

A háborúindítás joga az ókortól kezdve a II. világháborúig elismert volt, mint a királyok végső érve (*ultima ratio regum*). Már korábban várható lett volna az erőszak tilalmának az érvényesítése, a beavatkozás tilalmából és a viták békés rendezésének az elvéből kiindulva.

A háborút, a nemzeti politika legbrutálisabb eszközét, a Briand-Kellogg-paktum tiltotta meg. A párizsi paktum csak a szerződő felek között tiltotta meg a háborút, ezért az Egyesült Nemzetek Szervezetének az Alapokmánya kijelentette: „A Szervezet összes tagjainak nemzetközi érintkezéseik során más állam területi épsége vagy politikai függetlensége ellen irányuló vagy az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő bármely más módon nyilvánuló erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától tartózkodniuk kell. (Egyesült Nemzetek Szervezete, 1945, old.: 2. cikk 4. bekezdés)” A magyar fordításban meglehetősen bonyolult és nehezen követhető körmondatból a következőket kell kiemelni: nemcsak az erőszak alkalmazása, hanem az erőszakkal való fenyegetés is tilos. Az erőszak alkalmazása csak a nemzetközi kapcsolatokban tilos, nem vonatkozik az adott államon belül alkalmazott erőszakra. A „fő védett tárgy” az állam területi épsége és politikai függetlensége. Emellett a területi épség és a politikai függetlenség megsértése mellett tilos a bármely más módon megnyilvánuló erőszak is. A nemzetközi kapcsolatok gyakorlatában és szakirodalmában sem zárult le a vita az elmúlt ötven év során, arról, hogy az erőszak fogalma csak fegyveres erőszakra korlátozható-e vagy minden más megnyilvánulási formára is. Az interjú alanyaimat megkérdeztem, hogy ők az erőszak fogalmát csak a fegyveres erőszakra korlátozzák vagy minden más megnyilvánulási formára is. „Ez egy sokkal nagyobb, bonyolultabb és összetettebb folyamat annál, hogy leszűkítenénk csak a fegyveres erőszakra. Eljutottunk oda, hogy a kibebűnözés is lehet egy erőszakforma. (Majoros, 2021)” Összegezve: az erőszak, mint fogalom nagyon sok mindenre kiterjedhet. (Pach, 2021) A nemzetközi jogban a *jus cogens* szabály többféle jogforrásból (például: a szerződési jogból, a szokásjogból és elviekben a nemzetközi szervezetek határozataiból) származhat. Annak ellenére, hogy nem határozza meg a kényszerítő szabályok listáját semmilyen nemzetközi dokumentum, egyetértés van abban, hogy az erőszak tilalma, a népirtás tilalma, a rabszolga-kereskedelem és a kalózkodás tilalma a nemzetközi jog *jus cogens* szabályainak számít.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában (Committee, 1948) szereplő jogok regionális biztosításának céljából, kidolgozták az Emberi Jogok Európai Egyezményét 1950-ben, Rómában. A későbbiekben ehhez, 14 kiegészítő jegyzőkönyvet csatoltak, amelyek kibővítették

a védendő jogokat és a végrehajtási mechanizmust korszerűsítették. Ez az egyezmény azokat a polgári és politikai jogokat tartalmazza, amelyeket az államoknak minden személy számára biztosítani kell. A részt vevő államok a jogok tényleges érvényesülését a hatékonyan védő, a jogsértéseket nem bátorító, megfelelő jogszabályi környezet megteremtésével és hatósági intézkedésekkel biztosítják. Abban az esetben, ha ezeket nem tartják be, akkor az államot eljárási kötelezettség terheli, amelyet ha nem teljesítenek, akkor jogsértésnek tekinthető. Alapvetően tizenhárom jogról van szó ebben az esetben:

- (1) élethez való jog
- (2) a büntetés tilalma (kínzás, megalázó bánásmód)
- (3) rabszolgaság és kényszermunka tilalma
- (4) szabadsághoz és biztonsághoz való jog
- (5) a tisztességes bírói eljáráshoz való jog
- (6) a visszaható hatály tilalma
- (7) a magán- és családi élethez való jog
- (8) a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság
- (9) a kifejezés- és szólásszabadság joga
- (10) a gyülekezési és egyesülési jog
- (11) a családhoz és a házassághoz való jog
- (12) az egyezményben foglalt jogok sérelme esetén a jogorvoslathoz való jog
- (13) az egyezményben megfogalmazott jogok tekintetében, a hátrányos megkülönböztetés tilalma

Az korábban említett kiegészítő jegyzőkönyv, még hét joggal egészítette ki az egyezmény alapján meghatározott 13 jogot.

- (1) tulajdonhoz való jog,
- (2) az oktatáshoz való jog
- (3) szabad választáshoz való jog
- (4) a mozgásszabadsághoz való jog
- (5) a kollektív kiutasítás tilalma
- (6) a diszkrimináció általános tilalma
- (7) a halálbüntetés teljes tilalma

A 21. században a bevándorlók és menekültek helyzete globális problémának számít. Ehhez kapcsolódik a személyi hatály kiterjedése, amely szerint az egyezménybe foglalt jogok,

nemcsak az adott állam állampolgárát illetik meg, hanem az állam területén legálisan és illegálisan tartózkodó bevándorlókat és menekülteket is. Az egyezmény területi hatálya pedig nem csak a részt vevő államok területe, hanem emellett, a határellenőrzés során is biztosítani kell az egyezmény teljes körű alkalmazását. Fontos megjegyezni, hogy az egyezménybe foglalt jogok törvény alapján korlátozhatóak. Viszont a kínzás, embertelen, megalázó bánásmód és büntetés, valamint a rabszolgaság tilalma abszolút jellegű, vagyis nem lehet korlátozni semmilyen körülmények között.

A korlátozás lehetősége az erőszak kapcsán azért tiltott, mivel egy korlátozásnak a demokratikus társadalomban elfogadható közcél kell szolgálnia, mint például a nemzetbiztonság, a közrend, a közbiztonság, a közérkölcök vagy mások (leggyakrabban nagyobb csoportok) jogainak a védelme. Azonban, bizonyos „szigorúbban” védendő jogokat az egyezmény jobban behatárol, és speciálisabb célokat rendel hozzá. Ha az élethez való jogot vesszük, akkor a személyek jogtalan erőszakkal szembeni védelme érdekében korlátozható. A habeas corpus (szabadsághoz való jog) esetében egy adott személy törvényes letartóztatását, őrizetbe vételét lehetővé teszi egy bűncselekmény elkövetésének az alapos gyanúja miatt, illetve behatárolja a személy szabadságának korlátozási lehetőségeit.

A nemzetközi jog lehetővé teszi az államok biztos és igazságos működését, amellett, hogy az állampolgáraik, illetve az oda kerülő bevándorlók alapvető emberi jogait biztosítsák. Viszont módot is ad arra az egyezmény, hogy a jogot korlátozhassák annak érdekében, hogy a törvény elől az erőszak tevők, bűncselekményt elkövetők ne tudjanak elmenekülni. Sajnos, olyan egyezményt, amely mindig és minden esetre érvényes és erkölcsileg is megfelelő, nem valószínű, hogy meg lehet valósítani. Ezért fontos, hogy minden esetben lehessenek, úgynevezett „kiskapuk”, amelyek által a folyamatosan fejlődő és változó társadalomban helyesen tudják alkalmazni.

Az interjú alanyom gondolat menetét szeretném kifejteni, miszerint a kialakult Európai Unió alapjogok rendszere nyugat-európai értékrendszert tükröz. Ezzel az a probléma, hogy ezt az értékrendszert az Európai Unió rá akarja kényszeríteni a fejlődő világra, ahol van olyan ország, ahol még soha nem volt demokrácia. Mivel 40-60 évvel ezelőtt szabadultak a gyarmati sorból, ezért esélyük sem volt arra, hogy megtanulják mi az a demokrácia. Így nem igazán tudják a nyugat-európai demokratikus értékrendszert megérteni és kivételesen nehéz számukra, hogy alkalmazkodjanak hozzá. „A demokratikus alapjogok, amelyek a legtöbb vitát váltják ki a világban. Vannak alapjogok, amelyek mindenkire jók és vannak alapjogok, amelyeket

differentiáltan kell alkalmazni. (Majoros, 2021)” Ezt úgy kell érteni, hogy a nyugat-európai érdek és értékrendszert, nem lehet a fejlődő világ országaira vagy akár bizonyos esetekben a kelet-európai országokra ráerőltetni (például: Magyarország).

2.4. Helsinkii záróokmány

A 18. század végétől kezdett az emberi jogok védelme is fontossá válni. Ezalatt az időszak alatt olyan nemzetközi szerződések születtek, amelyek az emberi személyiség védelméről szóltak. Ide tartozik a rabszolgaság tilalmának és a leánykereskedelem elnyomásának a védelme is. Amikor a Nemzetek Szövetségét a párizsi konferencián 1945-ben létrehozták, felmerült az emberi jogok és kisebbségi jogok védelmének az igénye. Viszont ezeket a javaslatokat Japán, az Egyesült Államok és Ausztrália ellenezte, ezért nem is fogadták el. Itt a fordulópontot a II. világháború hozta el, amelynek folyamán az emberi jogokat erősen és gyakorlatilag folyamatosan megsértették. A hatalmas és szörnyű népirtás miatt szükséges volt rendelkezéseket hozni az emberi jogokról. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya kimondja, hogy nemzetközi együttműködést kell létesíteni. „Az Egyesült Nemzetek célja, hogy gazdasági, szociális, kulturális vagy emberbaráti jellegű nemzetközi feladatok megoldása útján, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok mindenki részére, fajra, nemre, nyelvre vagy vallásra való tekintet nélkül történő tiszteletben tartásának előmozdítása és támogatása révén nemzetközi együttműködést létesítsen. (Egyesült Nemzetek Szervezete, 1945, old.: 1. cikk 3. pont)¹”. Az 55. cikke az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmánya kinyilvánítja, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete „elő fogja mozdítani az emberi jogok általános tiszteletben tartását (Egyesült Nemzetek Szervezete, 1945, old.: 55. cikk)”. Ebből a két cikkből az következik, hogy csak az emberi jogok tiszteletben tartását ösztönzi az alapokmány, viszont elvként az emberi jogok védelmét nem tűzte ki célul.

1948-ban az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése elfogadta az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, majd 1966-ban a polgári- és politikai-, gazdasági-, szociális és kulturális jogokról szóló egyezségokmányát. Ezeket az említett emberi jogi szerződéseket hozták fel érvként az ellen, hogy az emberi jogok felkerüljön az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának elvei közé. Emellett a 70-es évek elején megindult a „helsinkii folyamat”, ami hangsúlyozta az emberi jogok előtérbe kerülésének és fokozott védelmének a fontosságát. Így

---

¹ Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya (Egyesült Nemzetek Szervezete, 1945)

a Helsinki Záróokmányban, az emberi jogok már a kisebbségi jogokat, a vallás- és véleménynyilvánítás szabadságát is részletezi. Fontos kiemelni, hogy a Záróokmány rendelkezései nagy szerepet játszottak az 1989-90-es rendszerváltásokban.

A Helsinki Záróokmány két elvvel bővítette ki az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmány nyolc elvét. Az államok kölcsönös kapcsolatait, a vezérlő elveket egészítették ki, a határok sérthetlenségének és az államok területi épségének elvével. Ehhez a két elvhez különböző érdekek mentén kapcsolódott a Varsói Szerződés és a NATO. Összességében, tehát elmondható, hogy a határok sérthetlenségének az elve a Szovjetunió és az akkori szocialista országok érdekeinek felelt meg. A területi épség elve, pedig az akkori nyugat-európai, NATO érdekeket elégítette ki.

Egy kicsit bővebben szeretnék beszélni az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéről (North Atlantic Treaty Organisation), mivel a működése nagyban hozzájárul az erőszak nemzetközi szinten történő korlátozásához. 1949-ben jött létre 12 alapító állammal. 2018-ra ez kibővült 28 tagállamra, amelyek közül az alapítók az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, a Benelux-államok, Franciaország, Dánia, Kanada, Norvégia, Olaszország, Portugália és Izland. Létrejövetelekor kifejezetten védelmi szervezet volt, ma már azonban elmozdulás tapasztalható a biztonságpolitika felé. Az Észak-Atlanti Szerződés Szervezete 1949-ben a Washingtoni szerződés által jöhetett létre. Tartalmazta a kollektív önvédelmet, amely meghatározta, hogy mire kötelesek a részes államok külső katonai fenyegetés észlelése, illetve a tagállamok ellen irányuló erőszak alkalmazása esetén. A közös védelmi erőfeszítés elve szerint, „a Felek megegyeznek abban, hogy az egyikük vagy többjük ellen, Európában vagy Észak-Amerikában intézett fegyveres támadást valamennyiük ellen irányuló támadásnak tekintenek. Ennélfogva megegyeznek abban, hogy ha ilyen támadás bekövetkezik, mindegyikük az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 51. cikke által elismert egyéni vagy kollektív védelem jogát gyakorolva, támogatni fogja az ekként megtámadott Felet vagy Feleket azzal, hogy egyénileg és a többi Felekkel egyetértésben, azonnal megteszi azokat az intézkedéseket - ideértve a fegyveres erő alkalmazását is -, amelyeket a békének és biztonságának az észak-atlanti térségben való helyreállítása és fenntartása érdekében szükségesnek tart. Minden ilyen fegyveres támadást és az ennek következtében fogatosított minden intézkedést azonnal a Biztonsági Tanács tudomására kell hozni. Ezen intézkedések akkor zárulnak le, ha a Biztonsági Tanács meghozta a nemzetközi béke és biztonság helyreállítására és fenntartására szükséges rendszabályokat.” (Johanna, 2021, old.: 5. cikk) A Felek egyhangú megegyezéssel a Szerződéshez való csatlakozásra hívhatnak meg bármely más

európai államot, amely képes arra, hogy elősegítse a Szerződés alapelveinek (demokrácia, egyéni szabadság, jogállamiság) továbbfejlesztését, és hozzájáruljon az észak-atlanti térség stabilitásához és biztonságához. Meghívott állam a Szerződés részesévé válhat, ha csatlakozási okiratát az Amerikai Egyesült Államok kormányánál letétbe helyezi, ezek után a hatálybalépést követő 20 év elteltével fel lehet mondani a szerződést, de ilyen szándékáról egy évvel korábban értesíteni kell a letéteményes fél kormányát. Az Észak-atlanti Tanácson belül működik, a Nukleáris Tervező Csoport, a Védelmi Tervező Bizottság, a NATO főtitkár (2014 óta Jens Stoltenberg van hivatalban). Katonai szervei közé a Katonai Bizottság, Hadművelési Parancsnokság (Mons, Belgium), valamint a NATO átalakításáért felelős Parancsnokság (Norfolk, Virginia, USA). Az Észak-atlanti Szerződés szervezete az utóbbi két évtizedben élénken próbál kapcsolatot kialakítani a szövetséghez még nem tartozó államokkal. (Johanna, 2021)

A határok sérthetlenségének elve olyan diplomáciai kompromisszumokkal lett kidolgozva és elfogadva a Helsinkii Záróokmányban, amire akkoriban példa még nem volt. A Német Szövetségi Köztársaság, a NATO-tagállamok és az Európai Közösség tagállamai küldöttségének a támogatásával, egy olyan megfogalmazásra törekedett, amely elvileg a határok békés úton történő megváltoztatására adott volna lehetőséget. A Szovjetunió és szövetségesei ezt ellenezték, mivel attól tartottak, hogy egy ilyen záradék elvenné az elv kötelező jellegét. Végül a kompromisszum által a szuverén egyenlőség elvének elemei közé került az, hogy határaik, a nemzetközi joggal összhangban, békés eszközökkel és megegyezéssel megváltoztathatók. A Helsinkii Záróokmány jellegével kapcsolatban fontos kihangsúlyozni, hogy a Záróokmány nem nemzetközi szerződés, azonban nagy jelentőségű politikai dokumentum. Ebből adódik, hogy egy politikai kötelezettségvállalás, amit a nyilatkozat utolsó bekezdése is hangsúlyoz. „...a részt vevő államok alulírott magas képviselői, tudatában annak, hogy államaik kiemelkedő politikai jelentőséget tulajdonítanak az Értekezlet eredményeinek... a fenti szövegekben foglalt rendelkezéseknek megfelelően fognak cselekedni... (Értekezlet, 1975, old.: utolsó bekezdés alapján)” A nyilatkozattal kapcsolatos másik fontos jelleg, amit kizártnék hangsúlyozni, hogy a dokumentum a részt vevő államokat világpolitikai súlyánál fogja, így tekinthetőek, az egyetemes értékek képviselőjének.

2.5. Tíz alapelv

A Helsinki Záróokmány egy olyan általánosan elfogadott dekalógot tartalmaz, amelyet a nemzetközi kapcsolatok elméletéből és gyakorlatából, illetve a szakirodalmak alapján hoztak létre. Az első (1.) a szuverén egyenlőség, a szuverenitásban foglalt jogok tiszteletben tartása. Ide tartozik, hogy minden államnak joga van a jogi egyenlőségre, a területi épségre, a szabadságra és a politikai függetlenségre. Szeretném kiemelni, hogy ebben az esetben a résztvevő államok a határaikról úgy vélekednek, hogy azok a nemzetközi joggal összhangban, békés eszközökkel és megegyezéssel megváltoztathatóak. A második (2.) alapelv a tartózkodás az erőszaktól vagy az erőszakkal való fenyegetéstől. Ez az elv összefügg az elsővel, mivel itt a résztvevő államok tartózkodnak minden erőszakos megnyilvánulástól, amelynek az a célja, hogy egy másik államot a szuverén jogainak a gyakorlásáról lemondásra kényszerítsenek. A harmadik (3.) a határok sérthetlensége, amelyben minden résztvevő és valamennyi európai állam határát sérthetetlennek tekintik és tartózkodnak bármiféle követeléstől, ami területelfoglalásra vagy területbitorlásra irányulna. A negyedikben (4.) az államok területi épségéről van szó, amely összességében megerősíti az előző elveket. Fontos kiemelni, hogy ebben a pontban meghatározzák, hogy bármilyen olyan cselekménytől tartózkodnak, amelyek az Egyesült Nemzetek Alapokmányának a céljaival és elveivel összeférhetetlen. Az ötödik (5.) a viták békés rendezésén alapszik. Meghatározzák, hogy a részt vevő államok a közöttük felmerülő vitákat békés eszközökkel rendezik úgy, hogy a nemzetközi békét, biztonságot és igazságosságot ne veszélyeztessék. Emellett törekednek az együttműködés szellemében, a nemzetközi jog alapján, hogy rövid idő alatt igazságos megoldást érjenek el. A hatodik (6.) a belügyekbe való be nem avatkozás, vagyis tartózkodnak bármiféle katonai, politika, gazdasági és egyéb kényszerítő tettektől, illetve beavatkozásoktól. Ez a pont nem feltétlenül hasznos, hiszen előfordulhat olyan szituáció is egy államon belül, amikor egy kívülről jövő beavatkozás az adott állam belső joghatósági körébe tartozó bel- vagy külügyekre pozitív hatással lenne. Például, amikor Szlovákiában árvíz volt és Magyarország a Szlovákiában élő magyaroknak akart segíteni, természetesen humanitárius okokból. Ilyen helyzetekben, amikor nem a politikai kiségités a motiváció, akkor fontos, hogy a segítségnyújtás (vagyis a „beavatkozás”) megengedhető legyen. Az interjú alanyom véleménye szerint, „olyan országok esetében, ahol stabil demokrácia van, a lakosság által választott vezetők gyakorolják a hatalmat és a hatalmi ágak között egyensúly van, ott káros, ha az ország szuverenitását megszegve önkényes beavatkozás történik (akár humanitárius indokkal is). (Pach, 2021)”

Természetesen az elv létezése nélkül inkább olyan beavatkozások történének, amelyek elfajulhatnak. A hetedik (7.) Az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok tiszteletben tartása, beleértve a gondolat, a lelkiismeret, a vallás és meggyőződés szabadságát. A mai világban ezek a szabadságjogok meghatározzák és kihangsúlyozzák az alapvető szabadság fontosságát, hiszen sok államban még nem elfogadott és alapvető, pedig minden embert megilletne. Az elv tartalmazza annak az elismerését, hogy az emberi jogok egyetemes jelentőségűek, és tiszteletben tartásuk lényeges tényezője a békének, az igazságosságnak és a jólétnek. A nyolcadik (8.) a népek egyenjogúsága és önrendelkezési joga, amelynek a tiszteletben tartása egyetemes jelentőségű az egymás közötti és az összes állammal való baráti kapcsolatok fejlesztésében. Az önrendelkezési jog állítja, hogy a népnek joga van a szabadon, belátása szerint, külső beavatkozás nélkül a belső és külső politikai státuszát meghatározni, amellyel a politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődését megvalósítani. A kilencedik (9.) az államok közötti együttműködés, ami a kölcsönös megértésen, bizalmon, baráti és jószomszédi kapcsolatokon alapszik. A tízedik (10.) a nemzetközi jogi kötelezettségek jóhiszemű teljesítése a nemzetközi jog általánosan elismert elveiből és szabályaiból és az államok által kötött nemzetközi szerződésekből következően.

A nyilatkozat a tíz alapelv után hangsúlyozza, hogy valamennyi elv elsőrendű fontossággal bír és alkalmazásuk során figyelembe kell venni a többi alapelvet is. A részt vevő államok kinyilvánították, hogy valamennyi más állammal a Nyilatkozatban megfogalmazott elvek alapján építik a kapcsolataikat. A Nyilatkozat alapelvei túlmutatnak a regionális jellegű és alkalmazáson. Emellett a 10 alapelv egymástól független, azonban egymással mégis összefüggenek, tehát egyik sem elhanyagolható.

3. TÁRGYALÁSTECHNIKÁK

3.1. Tárgyalástechnika

Államtudósok (Ikle, 1964) szerint a tárgyalás, olyan folyamat, amelyben több azonos és ellentétes érdekű fél kísérel meg döntést hozni. Közös érdek nélkül nincs tárgyalás, ellentétes érdekek nélkül nincs miről tárgyalni. A tárgyalás közgazdászok szerint a döntési folyamat része vagy a kommunikációs folyamat alternatívája. McCall és Warrington (McCall, 1984) szerint a tárgyalás verbális vagy nem verbális kommunikációs folyamat, melyben mind közös, mind ellentétes kereskedelmi érdekeket tesznek mérlegre. Kotler (Kotler, 1986) a tárgyalást olyan döntési folyamatrésznek tekinti, melyben az igények kielégítése a cél. Ebből adódóan a tárgyalás, olyan kölcsönös tevékenység, amelynek célja egy vitatott ügy szabad beleegyezésen alapuló elintézése. Alapvetően a tárgyalási folyamat két síkon mozog, az egyik lélektani és a másik az intellektuális. Intellektuális tárgyalásról van szó, ha:

logikus → tehát a rendezett gondolkodáson alapul,

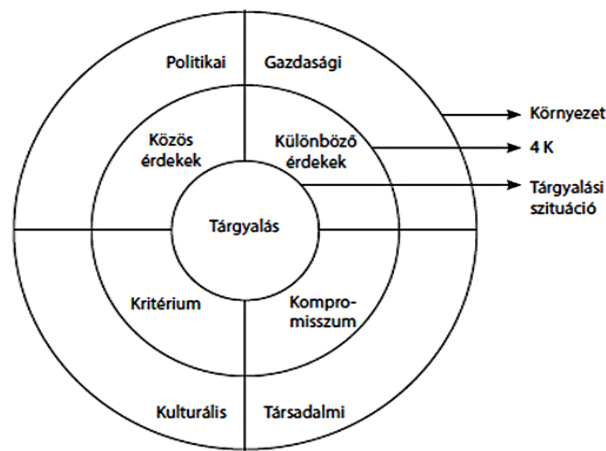
stratégiai → tehát bizonyos előre kiválasztott célnak rendeli alá magát a folyamatot,

taktikai → azaz a célhoz mérten választja meg a módszereket, az eljárás módját.

Ha a tárgyalás résztvevői személyként, csoportként, csoportok tagjaiként viselkednek és alá vannak vetve a pszichológia és a csoportlélektan törvényeinek, akkor lélektani folyamatról van szó. A valóságban ez a két sík (lélektani és intellektuális) egybeesik, és nem különböztetjük őket meg. Azonban eredményt a tárgyalás során, olyan intellektuális folyamattal lehet elérni, amelyben tudatosan képes a tárgyaló fél a saját céljai eléréséhez az érzelmeket is felhasználni.

Kapoor a tárgyalást átfogó modell segítségével írja le, ahol a tárgyalási helyzetet „a négy K” jellemzi, a környezet és a perspektíva (5. Ábra). A négy K az alábbi: (1) Közös érdekek, azaz amiért tárgyalunk. (2) Különböző érdekek, azaz amiről tárgyalunk. (3) Kompromisszum, valaminek az adása és elfogadása. (4) Kritériumok és célok, a cél és az ehhez vezető eszközök

meghatározása. A tárgyalási helyzetre a környezet és a négy K különböző módokon van hatással és befolyásolja az eredmény létrejöttét.

1.Ábra: A tárgyalás különböző dimenziói (Kapoor, 1975)

	Megérteni a partnerünket	Kapcsolat kialakítás a tárgyalópartnerrel
Logos	intellektus	logikai úton
Pathos	érzelem	érzelemmel
Ethos	tisztelet	tekintély, bizalom építés

2.Ábra Arisztotelész Retorikája (Kiss, 2020)

A Logos középpontjában az értelem, racionalitás, logikai alapú tárgyalási megközelítés van. A Pathos az érzelmi hatást kiváltó megközelítés mód, amely kapcsolatot keres érzelmeken keresztül. Az Ethos, a tárgyaló hitelességére támaszkodik. A hitelesség és bizalomépítés a kapcsolatépítés alapja, tehát tiszteleten keresztül alakítják ki a kapcsolatot.

„Egy tárgyalás egy komplex folyamat és egy megállapodást vagy kompromisszumot nagyon ritkán lehet csupán intellektuális érveléssel elérni. Tehát nem csak az intellektuális tényeket vesszük alapul, hanem a környezetet is, a környezet által gyakorolt nyomást és természetesen a tárgyaló felek és a döntés által befolyásoltak érzelmeit is. Teljesen máshogy kezelhető egy munkahelyi konfliktus mondjuk két beosztott között és más kezelni mondjuk egy konfliktushelyzetet egy nemzetközi tárgyaláson, amelyen a saját országom érdekeit képviselem, de mindkét esetben számomra az bizonyult a leghatásosabbnak, ha komplex módon kezelem a helyzeteket és elérni kívánt megoldás érdekében az adott helyzetben azt a módszert és megközelítést alkalmazom, amely a partnerem által valószínűleg a leginkább elfogadható és e tekintetben hallgatok a megérzéseimre is. (Pach, 2021)”

3.2. Alternatív konfliktuskezelési módszer

„A mediáció lényege abban áll, hogy képes a feleket egymás felé fordítani, nem úgy, hogy szabályokat kényszerít rájuk, hanem segít megteremteni kapcsolatuk újszerű és közös felfogását, melynek révén megváltozik a két fél egymáshoz való viszonyulása.

(Riskin, 1994, p. 9)”

A konfliktus kezelés eszközeit három kategóriába lehet sorolni, puha, félkemény és kemény. A puha (soft) kategória tárgyalást, jó szolgálatot és közvetítést foglal magába, amelyek alapvetően a diplomácia eszközei. Félkemény kategória, vagyis korlátozás, amely a gazdasági embargó, nemzetközi szervezetből kizárás, „megrettentő fenyegetés”, nyomásgyakorlás erőszak eszközeivel, korlátozott katonai intervenció eszközöket használja. Az erőszak, ezen belül megszállás, a kemény (hard) kategóriába sorolható.

Néhány további fogalmat szeretnék a konfliktuskezelés kapcsán kifejteni. A humanitárius művelet, amelyet ember vagy természet okozta katasztrófák hatásainak enyhítése vagy csökkentése érdekében alkalmaznak. A klasszikus békefenntartás könnyű fegyverzetű egységeket állomásoztat független megfigyelőként konfliktuszónában, az érintett felek egyetértésével a feszültségek megszüntetése vagy egy konfliktus befagyasztása érdekében. Békekikényszerítés világos felhatalmazás (Egyesült Nemzetek Szervezete, 1945, old.: 7. fejezet) alapján erőszakkal alkalmazható egy konfliktusban az érintett féllel szemben, a világbéke és a nemzetközi biztonság megóvása vagy helyreállítása érdekében. Olyan feltételeket kell teremteni békeépítés során, amelyek az erőszak alkalmazását megakadályozzák, vagy szükségtelenné teszik. Bizalom- és biztonságerősítő intézkedések a feszültségek megszüntetését, a bizalom erősítését, a stabilitás és a biztonság növelését, továbbá a fegyveres konfliktusok és nézeteltérések, katonai képességek hibás megítélése veszélyének csökkentését, végül a leszerelés elősegítését szolgálják. (Nagy, 2019) Valamennyi alternatív konfliktuskezelési technika a felek közötti konfliktus olyan megoldására irányul, amelyben az érintettek aktívan vesznek részt. A saját közrehatásuk és munkájuk eredménye lesz a probléma feloldása. Az alternatív konfliktuskezelési technikák közé tartozik a mediáció, facilitáció konferencia modellek, (beszélő) kör modellek. Az egyes modellek között jelentős különbség is van attól függően, hogy kik vesznek részt a konfliktus-feloldásban, mennyire kötött a folyamat, milyen esetekben lehet alkalmazni az adott módszert és mi a technika célja. Például a beszélőkörök célja lehet a közösségek összetartása, a közösségen belüli konfliktust előidéző negatív események utáni lelki gyógyítás csakúgy, mint egyfajta társas bíraskodás. Ezzel

szemben az olyan megoldások esetén, mint amilyen a facilitáció vagy a mediáció, a felek közötti kommunikációt javítva segítik elő, hogy egy mindenki számára elfogadható megoldást találjanak és tudjanak alkalmazni. A konferencia-modellek célja részben a megsértett emberi viszonyok, normák helyreállítása, másrészt a közösség átformálása. Mindegyikben közös, hogy abból az alaptételből indulnak ki, miszerint egyetlen ember sem dönthet egy másik ember felett. (Csermáné Váradi, 2021)

Egy olyan megoldást szeretnék bemutatni, amely a vitás és elmérgesedett helyzetekben nem fenyegetéssel, perrel vagy akár katonai összetűzéssel oldja meg a problémát, hanem mediátorok segítségével kölcsönösen előnyös és a legkisebb veszteséggel járó megoldásokat segítik elő. A világon valamennyi országban alternatív konfliktuskezelési módszerként használják nagy sikerrel, de nem teljeskörűen. Sok dolog szól a mediáció ellen, hogy miért is működhetne, hiszen a hétköznapi életben a bíróság által hozott ítéletet sokszor nem tartják be (például: az anyáknak nem fizetik a tartásdíjat, a szomszéd nem csináltatja meg a kerítést, nem fizetik ki az autóval okozott károkat). Ezek azonban elkerülhetők, mivel egy mediáció során a saját meggyőződésük és a lehetőségek mérlegelése után döntenek a felek a megállapodásról, és nem kényszerítenek rájuk egy külső akaratot, amelyben vesztesnek érezhetik magukat. A közvetítés egy erőszakmentességen alapuló megoldás, amely hosszú távú hatást gyakorol a közösségi és társadalmi viselkedés normákra, amellet a kapcsolati és intézményes viselkedésre is. Az, ahogy egy állam, közösség vagy társadalom hogyan kezeli, a konfliktushelyzeteket sokat elmondhat róluk. Sok függhet attól is, hogy mi a konfliktus kezelésének az elfogadott folyamata, ideje, formája és milyen értékek mentén születnek a rendezési törekvések.

3.3. Mediáció

A mediáció egy speciális konfliktuskezelési módszer, amit akkor alkalmaznak, ha két fél vitájában mindketten egyetértenek abban, hogy egy harmadik félre van szükség a probléma megoldásához. Egy mediátor a vita felületes rendezése mellett, akár a probléma gyökerének a megoldásában is segíthet. Az interjú alanyomat idézve, „vannak helyzetek, amelyekben a tevékenységük szerencsés és kívánatos és hozzájárulhat egy-egy vita rendezéséhez (Pach, 2021)”. Maga a mediáció három alapvető sajátossággal (Strasser, 2005) rendelkezik, elsőként, hogy konszenzuson alapszik. Ez azt jelenti, hogy a közvetítő nem kényszeríti a felekre a megegyezést vagy a feltételeket, így nem kerülnek a felek nyertes-vesztes helyzetbe sem.

Fontos tény, hogy a feleknek kell a megoldás feltételeit, szabályait megállapítani és így a tárgyalás eredményét is nekik kell ellenőrizni.

A második sajátosság, hogy maga a mediáció magánjellegű és bizalmas. Ezt nem feltétlenül lehet sajátosságnak nevezni, hiszen valamennyi tárgyalás, lehet hétköznapi helyzetről, vállalati megegyezésről, illetve nemzetek közötti tárgyalásról szó, akkor is a legtöbb információ bizalmasan lesz kezelve és csak az eredményt hozzák nyilvánosságra. Hozzá tartozik, hogy a mediátor a bizalmasan közölt információkat nem adhatja tovább a másik félnek és harmadik félnek sem.

A harmadik és talán a legérdekesebb sajátosság, hogy a mediáció nem jogok és kötelességek, hanem igények és érdekek alapján működik. A bírói úton való pereskedésnél, tárgyalásnál a túlra koncentrálnak és tulajdonképpen az alapján hozzák meg a döntésüket, míg ezzel szemben a mediáció a jövőbe tekint, a felek érdekeit, céljait, terveit és igényeit tartják szem előtt a megegyezés során.

Ahhoz, hogy egy mediáció sikeres legyen, több tényező szükséges. Az egyik legfontosabb közülük, hogy a felek nyitottak legyenek a segítségre és az elfogadásra. Elengedhetetlen az e fajta tárgyaláshoz, hiszen ez egy önkéntes alapú közvetítés. Ha kényszerítenék a feleket, az ellenkezne a mediáció konszenzuson alapuló sajátosságával. Természetesen a mediáció sikerességének másik legfontosabb tényezője, hogy a mediátor mindkét fél számára megfelelő legyen. Egy mediátornak, becsületesnek, tapasztaltnak és segítőkésznek kell lennie. Érdekes, hogy kutatások (Conlon, 1993, old.: 280-290) kimutatták, hogy a mediátor az egyik féllel szemben a tárgyalás előtt elfogult, azt jobban tolerálják, mint ha a közvetítő a tárgyalás során valamelyik fél irányába válik elfogulttá.

A mediáció folyamatát (Moore, 1996) 4 szakaszra lehet bontani, a mediális 12 lépéses táblázat alapján. Az első öt lépésben, az előkészítési fázisban, a mediátor a feleket, a vita természetét ismeri meg. Úgy tesz fel kérdéseket, hogy a válaszokból kiderüljön a közvetítő számára a felek valódi érdeke és prioritása. Ha sikerült kiismernie a mediátornak a szituációt, akkor ajánlatokkal és ellenajánlatokkal kipuhíthatja, hogy hol lenne lehetőség kölcsönös engedményekre és milyen stratégiát kell alkalmaznia a megegyezés érdekében. Ezek után következik a légkörteremtés és a probléma felvázolása. A tárgyaló felek között megnyitják a tárgyalást, ami alatt a mediátornak kell közvetlen, nyílt és pozitív légkört teremtenie. A közvetítőnek nagyon felkészültnek, tapasztaltnak kell lennie, hiszen mondhatni az egész tárgyalás menete és

eredménye tőle függ. Olyan apróságokra is figyelnie kell, mint az ültetési rend (konfrontatív pozíció elkerülése miatt), valamint a mediátornak is a két féltől egyenlő távolságra kell elhelyezkednie. Ebben a szakaszban fontos hangsúlyoznia a mediátornak, hogy a felek önkéntes alapon vesznek részt a tárgyalásban és bármikor szabadon távozhatnak. Ezek után az alapszabályok ismertetése következik (például: minden, ami elhangzik bizalmas, alapvető magatartási elvek tisztázása). Egyértelmű, hogy minél nyíltabban nyilatkoznak a felek az igényekről és céljaikról, annál nagyobb esélyük van a sikeres megegyezésre. Ha ez mind elhangzott, akkor kezdenek csak meg felvázolni a problémát egymás félbeszakítása nélkül, zavartalan környezetben. Ilyenkor kezdi meghatározni a stratégiáját a mediátor, a kulcsproblémák és érzelmek beazonosításával, így tudják megkezdeni a problémamegoldást, ami a középső szakasza a mediációnak. Annak érdekében, hogy eredményes legyen a mediáció, olykor melléktalálkozót szerveznek vagy kérhetnek a felek, hogy a valódi érdekeiket, illetve fennakadásokat biztosan tisztázni tudják a folyamat során. Ha sikeresen összegyűjtöttek a megoldásra lehetőségeket, akkor értékelni kell azokat szempontok (Barcy Magdolna, 2002) alapján:

- Kielégíti a felek érdekeit és igényeit?
- Mennyire fogadják el a javaslatot a felek?
- Megvalósítható és működőképes a megoldás?
- A felek hajlandóak lépéseket tenni a megvalósítás érdekében?
- Korrekt és igazságos a megoldás?

Az utóbbi kérdések alapján az összegyűjtött lehetőségek értékelésével megkezdődik a mediáció záró szakasza. Az álláspontokon keresztül elérhető lesz az egyezség, amit nem kötelező írásba foglalni, hiszen a végső megállapodásra sem kötelez törvény. Azonban pozitív hatással hat az egyezségre, ha írásba foglalják, mivel súlyt ad neki.

„A mediáció akkor hatásos, ha olyan megegyezés születik, amelyben a felek elégedettek és az elkötelezettség szintje magas (Carnevale, 1992, pp. 531-532)”

Megkell említeni, hogy a mediáció nem zárulhat minden esetben sikerrel, viszont a részt vevő felek remélhetőleg olyan ismeretek birtokába juthatnak, amelyek a továbbiakban segíteni fogják őket. Egy sikeres mediáció során a végeredménynek mindkét fél számára megkell felelnie és előnyösnek kell lennie. Ebből kiindulva szeretném a Tárgyalás technikák órám hallott tanácsot idézni, hogy „jobb nem megegyezni, mint rossz üzletet kötni (Kiss, 2020)”.

Amely az interjú alanyom szerint, „Bizonyos helyzetekben ez teljes mértékben megállja a helyét (Pach, 2021)”.

4. AZ EGYESÜLT NEMZETEK SZERVEZETE ÉS A CIPRUSI KONFLIKTUS

4.1. Az Egyesült Nemzetek Szervezete

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének célja, hogy „fenntartsa a nemzetközi békét és biztonságot és evégből hathatós együttes intézkedéseket tegyen a békét fenyegető bűncselekmények megelőzésére és megszüntetésére, valamint békés eszközökkel, az igazságosság és a nemzetközi jog elveinek megfelelő módon rendezze vagy megoldja azokat a nemzetközi viszályokat és helyzeteket, amelyek a béke megbontására vezethetnek. (Egyesült Nemzetek Szervezete, 1945, old.: I. fejezet, 1. cikk, 1. bek.)”

A világszervezetnek nincsen egységesen elfogadott békefenntartási definíciója, ezért többféleképpen is fel lehet fogni, amit a világban viszonylagos egyetértéssel nem tekintenek bajnak. Hiszen, ha lenne egy meghatározott definíciója, az korlátozhatná békefenntartás során a döntéshozók lehetőségeit. Mivel a békefenntartás inkább egy technika, mint fogalom a konfliktus megelőzésére és a béke fenntartására, így nem statikus tevékenység, tehát állandóan változik és minden esetben konkrét, specifikus megközelítést igényel, ezért egy rá vonatkozó hivatalos, egységesen elfogadott meghatározás rá szűkítené a lehetőségeket és korlátozná a békefenntartás folyamatát, ami negatívan befolyásolná a világszervezet működését.

Az Alapokmány negyedik, hetedik és nyolcadik fejezete foglalkozik a válságkezelés és békefenntartás jogi alapjaival. Ezek alapján a Biztonsági Tanács feladata, hogy a konfliktus gyanús helyzeteket, amelyek nemzetek között jönnek, illetve jöhetnek létre, vizsgálják és az alapján ajánlást tehetnek az érintetteknek a békefenntartás, illetve békés úton történő rendezés megcélózva.

A megelőző típusú intézkedések a leghatásosabbak, hiszen még a konfliktus előtt konzultációkkal, kivizsgálásokkal, megfigyelésekkel, missziókkal és egyéb specifikus diplomáciai megoldásokkal megakadályozzák, hogy az államon belüli vagy államok közötti viták, feszültségek vagy viszályok konfliktussá váljanak. Azonban, ha a konfliktus megelőzés nem vált be vagy nem alkalmazható, akkor a hosszabb ideje tartó konfliktusok megoldására a béketeremtés törekszik, amit különleges megbízottak, kormányok, regionális nemzetközi szervezetek, állami szereplők vagy az Egyesült Nemzetek Szervezete végezhet el. Ezek a

béketeremtők általában diplomáciai tevékenységként jószolgálati tevékenységgel, közvetítéssel, békéltetéssel, diplomáciai nyomásgyakorlással és elszigeteléssel, valamint szankciók alkalmazásával rendezhetik a viszálykodó felek közötti konfliktust. Tűzszünetet és változatos szerkezetű és tartalmú békeegyezményeket érhetnek el. A béketeremtés által elért megállapodások végrehajtásának a segítésére a békefenntartás irányul.

A konfliktus utáni rendezést a békeépítés politikai, gazdasági, intézményi, szociális és biztonsági intézkedésekkel éri el, amely egy komplex és hosszú távú folyamat. Ez menet közben létrehozza a fenntartható béke szükséges feltételeit, ezáltal segédkezik olyan más szükséges feltételek létrejöttében, amelyek az állam és a társadalom biztonságos fejlődésében játszanak szerepet. Azonban abban az esetben, ha az Egyesült Nemzetek Szervezete az érintett felek bejegyzése nélkül békét akar teremteni és fenntartani, akkor alkalmazhatja a békekikényszerítést a hetedik fejezet alapján. Ebben az esetben katonai erők (légi, tengeri és szárazföldi), szankciókat és embargós intézkedéseket is alkalmazhatnak. Az Egyesült Nemzetek Szervezete alkalmi koalícióval vagy olyan nemzetközi szervezettel biztosítja a kikényszerítő erőt, amely rendelkezik gyorsreagáló erővel, ilyen például az NATO és az Európai Unió. Attól függetlenül, hogy melyik békefenntartási formát alkalmazza az Egyesült Nemzetek Szervezete, minden feladatra pontosan kell megfogalmazni a mandátumot. Ennek hiánya vagy egy pontatlan, homályos megfogalmazás inkább károkat okozhat, mintsem a konfliktus megoldásában segítene.

Megemlítendő az az eset, amikor az ötvenes évek elején lezajlott koreai háború idején a Biztonsági Tanács döntésképtelensége miatt az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlése rendhagyó módon fegyveres akció indításáról döntött a koreai félszigeten. Ez az eset, mivel nem felelt meg az alapokmány előírásainak és nemzetközi jogi viszonylatban sok vitát váltott ki, előrevetítette, hogy a nemzetközi jog nem lesz mindig képes a folyamatosan változó világ sürgős, drámai helyzeteire azonnal választ adni. Azonban ki kell emelni, hogy hasonló lépésre a közgyűlés által a későbbiekben nem került sor.

4.2. Ciprus: a kezdetektől a konfliktusig

Ciprus egy sziget, amely a Földközi-tenger keleti részén fekszik, ahol a görög közösség már az ókor óta jelen volt. A török közösség akkor érkezett meg a szigetre, amikor Ciprus szigete 1857-ben az Oszmán Birodalom ellenőrzése alá került. Magyarország esetében 150 éves Oszmán-

török uralomról beszélünk, míg a görögök esetében ez több, mint 400 év volt. Ez jelentős mértékben rajta hagyta a nyomát a két ország viszonyán, amit majd a későbbiekben látni fogunk. 1878-ban a Berliini Kongresszus egyik kimenetele az volt, hogy a névleg török fennhatóság alatt maradt sziget brit kézbe került 1960-ig. A görögök 1821-ben indították meg a függetlenségi háborút az Oszmán Birodalom ellen és az évezred végére sikerült kivívniuk a függetlenségüket. Ekkor azt lehetett látni, hogy amíg az Oszmán Birodalom egyre több területet veszített el, addig a görögök egyre nagyobb és több területet tudtak megszerezni. Mindkét ország, a hidegháború alatt azonos szövetségi tömbbe tartoztak és mindketten 1952-ben csatlakoztak a NATO-hoz. Európai Unió tagját is szinte egyszerre kérvényezték, azonban míg Görögország 1981-ben az Európai Gazdasági Közösség tagja lett, addig a törökök a mai napig várják, hogy beléphessenek az Európai Unióba. A görög ciprióta közösség és Görögország közötti egyesülés igénye egyre hangsúlyosabban jelentkezett, mialatt a görög közösség „enózisz”² politikai jelszóval kampányolt. A török ciprióta kisebbség, amely a lakosság húsz százalékát tette ki, annak ellenére, hogy az elkülönülés lehetetlen lett volna, a „takszim”³ jelszóval kampányolt. Nagy-Britannia trilaterális keretek között próbálta Görögország és Törökország bevonásával Ciprus függetlenségét biztosítani úgy, hogy közben a saját (brit) érdekeiknek is eleget tesznek. Így 1960. augusztus 16-án, Ciprus függetlenné válásának a napján aláírták azt a három szerződést, amiből az következett, hogy a ciprusi alkotmány két nemzeti alapon álló unitárius államszerkezetet hozott létre, ahol a ciprióta közösség jelenléte harminc százalékos arányban biztosított minden területen. Ezek után a görög ciprióta vezetés olyan tizenhárom pontos alkotmány kiegészítést állított elő, amely megfosztotta volna kiváltságaitól a török kisebbséget. 1963. december 21-én Nicosia-ban a törökországi katonai kontingens állásokat foglalt el és súlyos harcok robbantak ki. Miután a hadműveletek az egész országra kiterjedtek, megkezdődött a török ciprióta közösség enklávékba tömörülése és közel húszezer menekült hagyta el Ciprust, így vált huszonnégy török és hetvenkettő vegyes falu elhagyatottá. Felmerülhetett volna a konfliktus elmélyülése elején, hogy miért nem próbálták ki a megelőzést, missziókkal vagy konzultációkkal azért, hogy elkerülhessék a konfliktust. (Szenes, 2013, old.: 87-98)

---

² Az enózisz egy mozgalom, amely Ciprus Görögországgal való egyesülését igyekszik elérni.

A szó jelentése: Unió. <https://hu.wikipedia.org/wiki/En%C3%B3zisz> 2021.05.20.

³ A takszim jelentése elosztás.

4.3. A konfliktuskezelésének a folyamata

A britek által javasolt első megoldás, hogy egy közös brit-görög-török békefenntartó erőt hozzanak létre nem jött össze, mivel csak a britek vettek részt benne és csak ők támogatták ezt a megoldást. 1964 márciusában létrejött az Egyesült Nemzetek békefenntartó missziója (UNFICYP: UN Peacekeeping Force in Cyprus) intenzív nemzetközi egyeztetések eredményeként azért, hogy a harcok megújulását megakadályozza és elősegítse a normális körülményekhez való visszatérést úgy, hogy a jogrend megőrzéséhez és fenntartásához hozzájáruljon. A missziót háromhavonta hosszabbították meg és a költségeit a résztvevő államoknak kellett állniuk. Egészen 1974-ig Ciprus egész területén szétszórva voltak a katonai és rendőri békefenntartóknak állásai. Miután Törökország invázióval fenyegette meg a görögöket, az agresszív javaslat hatására a felek felkészültek arra, hogy kompromisszumot kössenek a szigeten való együttélés érdekében. A hetvenes évek elején a görögök katonai puccsal akarták megdönteni a hatalmat, ezalatt a törökök is saját védelmükre koncentráltak, amellett, hogy a görög ciprióta riválisaik ellen is akciókat hajtottak végre. Ebből kiderül, hogy az ENSZ békefenntartó missziója nem bizonyult sikeresnek, mivel egyik fél sem volt hajlandó az „osztzkodásra”. Így Ciprus szigetének a lakossága a hetvenes évek elején folyamatosan csökkent az „incidensek” miatt. Végül a görögök sikeresen végrehajtották a katonai puccsukat és az új elnök, Nikos Sampson, a török enklávék támadására utasította a görög hadsereget. Az elnök nem számított rá, hogy válaszul 5 nappal később 1974. július 20-án megindul a török hadsereg partraszállása. A harcok során mindkét oldalon a legtöbb áldozat a civil lakosságból került ki. Az első tűzszünet két nappal később, július 22-én volt, amikor is megkezdődtek a vita rendezésének az érdekében a tárgyalások.

A török oldal egy bi-zonális kialakítást akart, azt szerette volna, hogy enklávék helyett egy tömbben éljenek, de ezt a görög fél nem volt hajlandó elfogadni. Így a harcok folytatódtak, legfőképpen a nicosiai repülőtérért, mindkét félnek az kellett. A török hadsereg augusztus 16-án öt órára sikeresen elfoglalta Nicosia felét, Famagusztát, Limnitiszt. A török támadások során az UNFICYP békefenntartói is áldozatokká váltak. Az UNFICYP mandátuma az augusztus 16-i tűzszünet életbelépésével és a sziget kettéosztásával jelentősen kibővült. Egy több mint 180 kilométeres ütközőzónát és az ott kialakult status quo -t kellett biztosítaniuk és őrizniük. A tűzszünet betartásának ellenőrzése közben humanitárius segítségnyújtást is végeztek. A sikeresen megtartott nicosiai repülőtér az ENSZ erők fő bázisává vált, United Nations Protected Area (UNPA) néven. A harcok alatt és után is hatalmas népesség-mozgás indult meg, több mint

kétszázézer görög menekült el a török ellenőrzés alá került területekről, a török ciprióta lakosság pedig Ciprus északi részére menekült. Az elkövetkező negyven évben a lakosság száma Cipruson még tovább csökkent.

Felmerül a kérdés, hogy megéri-e fenntartani az UNFICYP tevékenységét, hiszen a misszió nem tudta megszüntetni a kettéosztottságot és a békefenntartás költségei is problémát jelentettek, mivel nem az Egyesült Nemzetek Szervezetének a költségvetésből finanszírozták, hanem felajánlásokon alapult. Elmondható azonban, hogy a misszió jelentősen enyhítette a feszültségeket és fegyveres eszkalációk megakadályozásában is sikereket ért el. A misszió nagy problémákkal nézett szembe a lakosság drasztikus csökkenése miatt, teljesen átkellett szervezni az erőket az ütközőzónán belül. Ekkor már nem lehetett fenntartani a missziót addigi formájában.

Az UNFICYP 1944-re érte el mai formáját, szervezeti költségvetésből és felajánlásokból finanszírozták tovább, a zónát pedig két szektorra, osztrák és brit, osztották fel. A költségvetés egyharmadát a Ciprusi Köztársaság biztosította, míg Görögország lett a legjelentősebb önkéntes hozzájárulója a missziónak. A hidegháború végét követő időszakban, a ciprusi konfliktusban a feszültség egyre nőtt, mindkét fél egyre inkább növelte katonai költségvetéseit. A feszültség növekedésének másik fő oka a görög tiltakozás volt, ami abból állt, hogy a demonstrálók évente motoros felvonulással végig látogatták az ütköző zóna pontjait és ezzel tiltakoztak a török megszállás ellen. A ciprusi turizmus nagy befolyással volt a költségvetésre, hiszen abból folyt be a bevételeik nagy része. A turizmus fenntartásának érdekében a hatóságok nem engedélyeztek a továbbiakban több rendbontást. Ekkor, 1996-ban volt a konfliktus csúcspontja Cipruson, de az intézkedés, hogy bármiféle rendbontás nem engedélyezett, hozzájárult a lassú normalizálódás folyamatához, habár a két fél továbbra is végrehajtott határsértéseket, illetve a tűzszüneti zónában lévő status quo-t sértették meg a saját állásaik felújításával, árkokkal, bunkerekkel. Az ezredforduló után az Egyesült Nemzetek Szervezetének a főtitkára vezetésével jelentős erőfeszítések történtek a sziget egyesítése érdekében. Ezt segítette, hogy 2000-ben Ciprus az Európai Unió tagjává válhatott. A görög-török egyesülésről tartott népszavazás során a törökök mellette és a görögök ellene szavaztak, így az Észak-Ciprusi Köztársaság kimaradt a csatlakozásból. Az, hogy a görögök csatlakoztak az Európai Unióhoz, inkább segítette a békefenntartást és a korábban, az UNFICYP által az incidensek csökkentésére tett javaslatokból több is elfogadásra került 2000 után. Érdemi áttörés nem történt a kettéosztás tekintetében, de a katonai szembenállás terén voltak pozitív eredmények. Az UNFICYP próbálta az állandó jelenlét csökkenését a mobil járőrök növelésével ellensúlyozni és ezzel párhuzamosan

létrehozta a Megfigyelő- és Összekötő Tisztek csoportját, akiknek az elsődleges feladata az ütközőzónában felmerülő cselekményekkel kapcsolatban a szembenálló katonai erőkkel a kapcsolattartás és tárgyalás volt. Ezek a tisztek rendszeresen részt vettek a járőrözésben és az ütközőzónában történő folyamatos jelenlétfenntartásban. Itt már érezhetővé vált a békefenntartás fejlődése és jelentősége. Ebben nagy szerepet játszik, hogy Ciprus az Európai Unió részévé vált. Sajnos a csatlakozásnak nagy hátráltatója, hogy az illegális migráció és a csempészet is megnőtt, a görög és török csempészek félretették az etnikai ellentéteket azért, hogy közösen hasznot húzzanak az emberkereskedelemből.

A civil kapcsolati csoportnak három fő funkciója van, a közösségi funkcióban (1) a két közösség hatóságai közötti együttműködést segítik minden ügyben, ami a lakosságot érinti; ide tartozik az ütközőzónán belüli nem katonai és rendőri tevékenység támogatása és engedélyezése. A humanitárius funkció (2) a két oldalon megmaradt kisebbségi közösségek támogatását végzik és a közösségi kapcsolatok funkciója (3), amely a nem állami szintű, hanem a helyi kapcsolatok fejlesztését támogatja.

Az ütközőzóna legfőbb sajátossága, hogy a görög és török tűzszüneti vonalakon nincsenek valódi fizikai határok, amelyek jeleznék, meddig tartanak az Egyesült Nemzetek Szervezete és meddig a szembenálló felek „felségterületei”. Az ütközőzónában, a sztereotípiától eltérően (vasfüggöny, Berliini fal), nincs szögcsatorna, kerítés és a pontos határt sem jelzi semmi (fák és dombok alapján jegyzik meg az ott állomásozó békefenntartók a határ vonalát). Mivel a pontos határok csak térképen és a katonák fejében ismertek, ezért gyakori probléma a határok szándékos vagy véletlen megsértése katonai vagy civil részről. A két hadsereg határsértéseinek a száma azonban egyre csökken, viszont nagyobb problémát jelent a civil lakosság által elkövetett határsértések száma. Mivel ezt a béke fenntartóknak minden alkalommal jelentenie és regisztrálnia kell, ezért a turisták számára határátlépés esetén fontos, hogy az útlevelük náluk legyen, különben fennáll a veszélye, hogy nem engedik őket vissza a határ másik felére.

A járőrtevékenység során minden görög és török állásra külön szabályok, status quo-k vonatkoznak, mint például hány katona és milyen fegyverzettel lehet jelen. Ha ettől eltérés vagy bármilyen tiltott aktivitás történik, azt azonnal jelenteni kell a felettesnek, aki aztán megteszi a szükséges lépéseket a megfelelő katonai oldal felé. A leggyakoribb katona incidensnek az úgynevezett katonai behatolás számít, amikor az alapszabály ellenére valamelyik katonai fél behatol az ütközőzónába. (Szenes, 2013, old.: 87-98)

⁴³Ábra: Incidensek megoszlása az ütközőzónában (2012) (UNFICYP, 2013, old.: 96)

Az ábrán látható, hogy az incidenseket 2012-ben nagy részben civilek okozták. Ez alapján megállapítható, hogy a konfliktus a turizmusra és a lakosságra nagyon rossz hatással van. Hadműveleti erők és Nemzeti Gárdák csekély számában okoztak tüzszünetértést a 2012-es adatok alapján.

4.4. Tengeri határvita napjainkban

Törökország és Görögország viszonyában rengeteg konfliktusos terület van ma is. Ezek jelentős része abból fakad, hogy a két ország szomszédos állam, illetve a közös történelmi múltból hozott sérelmek még ma is élnek és az ezekhez kapcsolódó különböző etnikai, vallási feszültségek még mindig aktívak. A két ország tengeri határvitáját és az ehhez kapcsolódó különböző geo stratégiai, energia politikai megfontolásokat szeretném kifejteni, mint Ciprus az egyik lényeges, jelenlegi probléma körét.

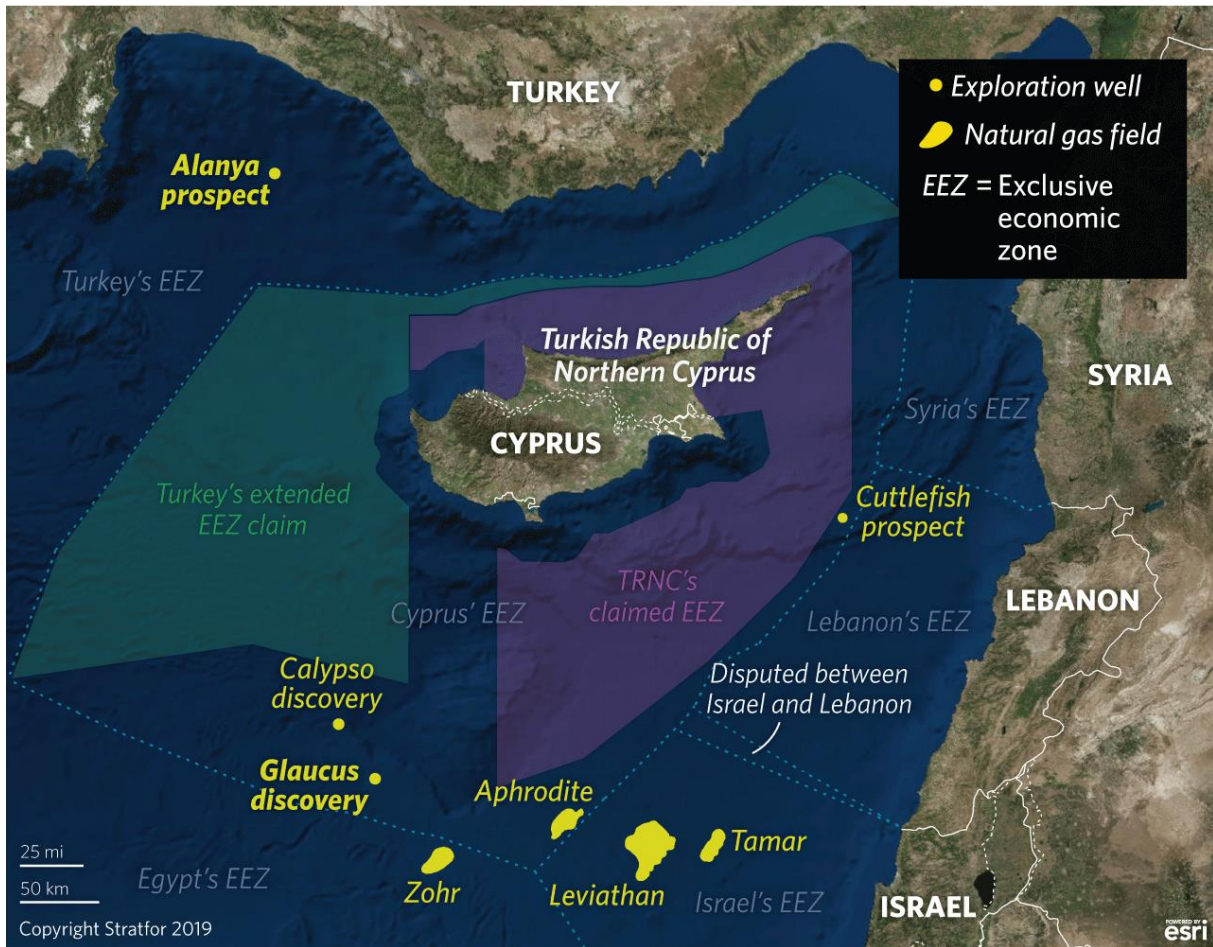
A Földközi-tenger keleti medencéjének térsége egy potenciálisan kialakulóban lévő válságkörzet. Maga a konfliktus nem számít új elemnek, viszont 2009-től kezdődően jelentős tengeri és mélytengeri földgázlelőhelyeket fedeztek fel ebben a térségben. Ez hozzájárult ahhoz, hogy sok külső szereplő is megjelent a színen és így egy bonyolult geo politikai játszma jött létre. Törökország 2017-től kezdett fúróhajókat és kutatóhajókat küldeni a Földközi-tenger keleti medencéjébe, a Görögország és Ciprus által vitatott területekre. 2020 augusztusában

⁴ Ábra: Incidensek megoszlása az ütközőzónában (2012)

görög-török viszonylatban a feszültség elérte a csúcspontját. A két ország demonstratív célú hadgyakorlatokat tartott, előfordult, hogy harmadik országot is bevontak a katonai akciókba. Folytatódtak másfajta incidensek is ezek után, például megesett, hogy egy török és egy görög hadihajó összeütközött. Mégis elmondható, hogy a 90-es évek incidensei rosszabbak és súlyosabbak voltak a jelenlegiekhez mérten. A változás mozgatórugója a jelenlegi helyzetben többrétű volt, az energiahordozó készletek felfedezése Ciprus partjainál, ehhez kapcsolódóan külső hatalmak megjelenése és Törökország sokkal aktívabb külpolitikája volt. Az Észak-Ciprusi Török Köztársaságot az 1983-as kikiáltása óta, Törökországon kívül senki sem ismerte el. Törökország részesedni szeretne a Ciprus vizeiben talált energiahordozókból, illetve azok jövőbeli exportjából származó bevételekből. Azonban az erre vonatkozó jogát a törököknek nem ismerik el, ahogyan az Észak-Ciprusi Török Köztársaság létezését sem. Az interjú alanyom állítására támaszkodva, „a tenger alatti energiahordozók tulajdonjogát és a kitermelési lehetőségeit, szabályait nemzetközi egyezmények szabályozzák. Amennyiben eszerint jogos Törökország igénye ezekre az energiahordozókra, akkor jogosan kér részesedést (Horváth, 2021)”.

2019 júliusában az Európai Unió olyan szankciót vezetett be Törökországgal szemben, amely illegálisnak minősítette a Ciprus környéki török fúrásokat. Görögország az utóbbi pár évben szövetség építésébe kezdett, megalakult a Kelet Mediterrán Gáz Fórum és tavaly aláírták a megállapodást az East Med gázvezeték megépítéséről is. A Kelet Mediterrán Gáz Fórum (EMGF) 2019-ben informális fórumként indult, az interjú alanyom szerint az EMGF-nek „gazdasági és érdekérvényesítési ereje nincsen és középtávon nem is várható, hogy lesz. Inkább a tagok mögött megbújó olaj- és gázipari vállalatok érdekeit képviselik, egyszerűbbé téve számukra a kutatás-termelés elindítását és csökkentik az adminisztrációs terheket. (Horváth, 2021)”. A Földközi-tenger keleti medencéjében található földgáz mezőket az East Med vezeték kapcsolná össze a kelet európai piaccal. Az interjú alanyom véleménye szerint, „ez alternatívát jelenthet az ebben a régióban egyeduralgoló orosz gáz számára (Horváth, 2021)”. Nyilvánvalónak tartja, hogy a vezeték „csak akkor kerülne megépítésre, ha a keleti medencében talált földgáz mennyisége jelentősen meghaladja a környező országok igényeit. Illetve, ha árban versenyképes lesz majd az orosz gázzal (Horváth, 2021)”. Ebben a projektben Olaszország, Görögország, Ciprus, Egyiptom, Franciaország, Egyesült Arab Emírségek, Palesztina, Jordánia és Izrael vesz részt.

Maritime Disputes in the Eastern Mediterranean

4.Ábra A Földközi-tenger keleti medencéjének földgáz forrásainak térképe (Stratfor, 2021)

Az energetikai együttműködés mellett az országok közös hadgyakorlatokat is végrehajtanak, nyilvánosan Törökország kihagyásával. Törökország a helyzet kapcsán fenyegetve érzi magát attól, hogy beakarják keríteni és ellehetetleníteni. Másik oldalról meg Görögország és a hozzá tartozó szövetséges államok szintén fenyegetve érzik magukat Törökország esetlegesen feléledő birodalmi ambícióitól. Megállapítható tehát, hogy alapvetően kölcsönösen fenyegetve érzi magát mindkét fél.

Jelen helyzetben még nem találtak jelentős kitermelhető kőolaj és földgáz lelőhelyeket a vitatott partszakaszokon és tengeri területeken, azonban, ha találnak az jelentősen megváltoztathatja majd a helyzetet és tovább élvezheti a konfliktust. De a kutatás a Földközi-tenger keleti medencéjében folyamatos, ezért interjú alanyom megvan róla győződve, hogy „előbb vagy utóbb kitermelhető készleteket találnak Ciprus környékén, már csak azért is, mert a kutatás-termelési technológia is folyamatosan fejlődik. Erős reményt ad az, hogy Izrael nemrég

megtalálta és kitermelhetővé tette a Leviathan gázmezőt a Földközi-tenger keleti oldalán (Horváth, 2021)”. A 4. ábrán is látható, hogy Ciprushoz közeli tengeri területeken már találtak földgáz mezőket, ezáltal valószínűsíthetők a későbbi sikerek is. Törökország és Görögországot 2020 végén nemzetközi nyomásgyakorlás hatására sikerült tárgyalásokra bírni, azonban előrelépés nem történt, még a tárgyalások napirendjében sem értenek egyet a felek továbbra sem. (szakkolégium, 2021)

A ciprusi konfliktus, mint minden politika jellegű konfliktus, negatívan befolyásolhatja az érintett országok, a régió és akár Európa életét. Emellett, torzítja a gazdaságot, és így a határkötségeket növeli, a versenyképességet pedig csökkenti. „Magyarország számára is lehetséges alternatíva lehet ez a földgáz forrás, ha kiépül a megfelelő infrastruktúra és árban is versenyképes lesz az orosz gázzal és a horvát terminálon keresztül érkező LNG-vel (Szilágyi, 2013). Minden, a többi forrástól teljesen független (azaz a kitermelésben és a szállítási infrastruktúrában is független) földgázforrás növeli az ellátási diverzifikációt, csökkentheti a beszerzési költségeket és jelentősen növeli az ellátásbiztonságot. (Horváth, 2021)”

4.5. A konfliktuskezelés elméleti lehetőségei

Ciprus helyzetét az évek során többször megkísérelték helyrehozni, azonban ehhez legközelebb nyilvánvalóan az Egyesült Nemzetek Szervezete jutott. Azonban az UNFICYP misszió nem volt olyannyira hatásos, hogy teljes mértékben megtudja akadályozni a konfliktus elfajulását, illetve annak a jövőbeni létezését. Ezért elméleti síkon szeretném a konfliktus megoldásának lehetséges módszereit bemutatni.

Elsősorban a konfliktus megelőzést, mint lehetséges megoldást szeretném ismertetni. Mint korábban írtam, alapvetően a megelőző típusú intézkedések a leghatásosabbak és idézném Pach Judit véleményét, aki úgy gondolja, hogy „minden nemzetközi konfliktusnak számos előjele van, amelyet nemcsak érzékelni, hanem kezelni is lehet, amennyiben erre van politikai akarat. Sokszor nem azért alakulnak ki konfliktusok, mert nem láthatóak előre, hanem mert adott keretek (politikai akarat) mentén nem megakadályozható (Pach, 2021)”. Itt kiemelném, hogy a politika akarat elengedhetetlen a megelőzéshez, hiszen „ha felismernék a konfliktust, miért ne próbálnák megelőzni? (Majoros, 2021)” Azonban, úgy gondolom utólag könnyebb felhozni, elszalasztott lehetőségként a konfliktus megelőzést, mint a valóságban megcsinál. Ciprus helyzetében előjelként ott volt a történelmi múlt, a több mint 400 éves török uralom és az első

világháború utáni békerendezés kimenetelének a hatása, amelyek nagyon fontos paraméterei a két ország közötti kapcsolatnak és konfliktusnak. Ennek tudatában, kijelenthetem, hogy lehetett volna számítani Ciprus szigetén a két fél összetűzésére, az egyértelműen előre látható lett volna, ha nemzetközi tényezők kellő figyelmet fordítottak volna rá. Mivel a konfliktus alapját a történelmi múlt határozza meg jelentősen, ezért is fókuszálnak az Európai Unió és minden általa indított törekvése arra, hogy „próbáljuk megoldani és éljünk békében” (Majoros, 2021).

Második lehetőségként a konferencia diplomáciát javaslom. Mivel a jelenlegi helyzetben már nem csak Görögország és Törökország a résztvevője a konfliktusnak, hanem a kőolaj és földgáz lelőhelyek hasznosítása érdekében nagy súlyú európai államok is, akik az Európai Unió révén Görögország szövetségesei is. Ezért Európa és az Európai Unió érdeke is a ciprusi helyzet rendbe hozása, ezért a konferencia diplomácia lehetne az egyik leghasznosabb és legsikeresebb eszköz arra, hogy egyszerre több résztvevőt megtudjanak szólítani és a témákat (a részkonfliktusokat) részletesen körbe tudják járni. Konferenciát rendezni a politikában nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a nemzetközi szervezetek és országok egymást közt barátságosabb, biztonságosabb környezetben hatékonyan tudjanak kommunikálni. A konferenciadiplomácia, amellyel, hogy egyszerre szólít meg sok résztvevőt, alkalmat ad bilaterális megbeszélések megtartására és így a bilaterális kapcsolatok építésére is. A nemzetközi szervezetek kapcsán, mint például Cipruson az Egyesült Nemzetek Szervezete, az interjú alanyomat idézném, „konkrét krízis helyzetekben nemzetközi szervezetek és intézmények lassan és néha körülményesen reagálnak. Az elmúlt években egyre inkább érezhető egyfajta eltolódás a bilaterális megállapodások irányába, amelyeket könnyebben, gyorsabban lehet elérni és mindkét fél számára sokkal részletesebben szabályozza a kapcsolatokat (Pach, 2021)”. Egy szervezet részben előtudja segíteni nemzetközi viták rendezését, azonban „bizonyos szervezetek aktívabban, bizonyos szervezetek kevésbé aktívan vesznek részt konfliktusok megoldásában. Általánosságban nem várható el, hogy egy nemzetközi szervezet világosan megfogalmazott álláspontot képviseljen, de közbenjárása segíthet egy éles helyzet tompításában. A nemzetközi szervezetek szerepe az ilyen vitarendezésekben, inkább szimbolikus mintsem tényleges, de sokszor ez is sokat tud jelenteni, ha megfelelően alkalmazzák. A probléma sokszor ott kezdődik, hogy a különböző tagállami vélemények nem teszik lehetővé a gyors és hatékony egységes fellépést. (Pach, 2021)”. Nemzetközi szervezetek és intézmények esetében az interjú alanyom gondolatait szeretném kifejteni, miszerint a legfőbb probléma, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete a második világháború után alakult ki és ezáltal alapvetően Nyugat-Európa és az Egyesült Államok

értékrendjét és érdekrendszerét képviseli és szolgálja. Másrészt ez a kialakult értékrend a nyugat-európai típusú demokráciát és jogállami felfogást tükrözi, amely a távol-keleti országokban sohasem létezett és a fejlődő országoktól is ezt szeretnék kikényszeríteni. „Ha egy olyan nemzetközi intézményi rendet szeretnénk hosszú távon, amely az egész világban képes lenne rendet tartani, akkor egy jelentős radikális átalakításra lenne szükség (Majoros, 2021)”.

Ciprus helyzetének a megoldása során alternatív konfliktuskezelési módszerként a mediációt is lehetne alkalmazni. „Összességében szerencsésebb, ha harmadik fél nélkül oldódik meg egy vita rendezése, de ha erre nem tud sor kerülni, akkor segíthet a helyzeten egy harmadik fél bevonása. (Pach, 2021)” Mivel ebben az esetben nem született megoldás, ezért egy független, nagy nemzetközi súlyú harmadik fél bevonása akár sikerekhez is vezethetne. A görög török konfliktusban mediátorként az Európai Uniót lehetne elképzelni ebben a szerepben. Korábban harmadik félként sor került az Európai Unió bevonására, népszavazást tartottak, azonban ez sikertelennek bizonyult. Mivel a mediációt kifejezetten két fél közötti konfliktusnál lehet használni, ezért erre lehetne még egy próbát tenni a konfliktus megoldására Cipruson, mediáció használatával. Az interjú alanyom, alternatív konfliktuskezelési módszereknél kiemelte, hogy „ha fontos a megállapodás elérése, akkor sokkal nagyobb a nyitottság bármilyen konfliktuskezelési módszer iránt, míg ha elvi vitáról van szó, akkor az álláspontok semmilyen módszerrel sem közelíthetőek lényegesen egymáshoz. (Pach, 2021)” Felmerült korábban, hogy egy harmadik fél bevonása egy tárgyalásba, sokszor automatikusan sikertelenséget jelent, azonban ez jelentősen függ az adott vitától és a vitának a helyzetétől. Ciprus tárgyalásai kapcsán, a sikertelenségen már túlvagyunk, ezért gondolom, hogy innen csak előnyösebb, sikeresebb megoldások, illetve próbálkozások szülehetnek.

5. ÖSSZEFOGLALÁS

Szakedolgozatomban a nemzetközi szervezetek működését, illetve azok hozzájárulását kifejtve, célomul az erőszak tilalmának a fontosságát fejtem ki a nemzetközi viták rendezésében. Tanulmányok felhasználásával alternatív konfliktus kezelési módszerek használatának a mentét és módszereit fejtem ki. Ehhez kapcsolódva a ciprusi konfliktus elméleti síkon való megoldásának a lehetőségeit vezetem le ezekkel a módszerekkel. A dolgozatom hitelességéhez az irodalmak és források mellett interjúkkal, szakemberek véleményével egészítem ki a kutatásomat.

A szakedolgozatomhoz készült kutatásaimhoz az interjú alanyaim véleménye, hozzászólása nagy részben meghatározó volt, ezáltal a hipotéziseim eredményében is döntő szerepet játszottak. A H1 hipotézisem, hogy a nemzetközi szervezetek, valamint az alapjogaik elősegítik az erőszakmentes vitarendezések munkáját és sikeresen részt vesznek nemzetközi konfliktusok megoldásában, hamisnak bizonyult. Annak ellenére, hogy bizonyosan szükséges a nemzetközi szervezeteknél az átszervezés és a nyugat-európai értékrendek érdekrendszerek ártértékelése, még így is nagy szerepet játszanak a nemzetközi konfliktusok rendezésében. A kutatásomból kiderül, hogy évtizedek óta működnek a nemzetközi szervezetek úgy, hogy a keleti illetve fejlődő országokat belekényszerítik a nemzetközi intézmények értékrendjébe és érdekrendszeribe próbálják beilleszteni a konfliktusok esetleges megoldásait, mégis meg tudják akadályozni a nemzetközi konfliktusok olyan szintű elfajulását, amely a történelem során, korábban már megtörtént. Úgy gondolom, hogy egy vita rendezésének a sikeressége nem kizárólagosan egy nemzetközi szervezeten múlik, mivel „ha fontos a megállapodás elérése, akkor sokkal nagyobb a nyitottság bármilyen konfliktuskezelési módszer iránt, míg ha elvi vitáról van szó, akkor az álláspontok semmilyen módszerrel sem közelíthetőek lényegesen egymáshoz. (Pach, 2021)”. Ebből adódik, hogy konfliktust a vitázó feleknek kell leginkább akarni megoldani, mert idézném megint az interjú alanyomat, „általánosságban nem várható, hogy egy nemzetközi szervezet világosan megfogalmazott álláspontot képviseljen, de közbenjárása segíthet egy éles helyzet tompításán. (Pach, 2021)”. Tehát alapvetően a nemzetközi szervezetek és intézmények elősegíthetik az erőszakmentes vitarendezést és tompíthatják annak kimenetelét, azonban vita rendezésében, a konfliktusok megoldásában nem vesznek, és nem vehetnek olyan szinten részt, hogy a vita kimenetelének a sikere ezeknek a szervezeteknek, illetve intézményeknek lehetne köszönhető. Kiszerezném egészíteni az interjú alanyom véleményével, miszerint „Ha egy olyan nemzetközi intézményi rendet szeretnénk

hosszú távon, amely az egész világban képes lenne rendet tartani, akkor egy jelentős radikális átalakításra lenne szükség (Majoros, 2021)”. Hangsúlyozni szeretném, hogy a hipotézisem hamisságának ellenére biztosan megállapítható, hogy egy nemzetközi konfliktus esetének a vita rendezésének módszerétől függetlenül, a folyamat során elengedhetetlen valamilyen szinten nemzetközi szervezetek bevonása.

A H2 hipotézisem, miszerint a mediáció egy olyan alternatív konfliktuskezelési módszer, amelyet Ciprus esetében egy lehetséges jó megoldásként lehetne alkalmazni a vita rendezésére, igaznak bizonyult. A szakdolgozatomhoz végzett kutatásom során sok tanulmányt olvastam, amely a mediációt fejtette ki, azonban nagy részben ezek a források inkább társadalmi jellegű és egyszerűbb konfliktusok megoldási módszereként írtak róla. Hivatalosan nem találtam olyan nemzetközi konfliktust, amely során a mediáció hozta volna meg a vita békés és sikeres rendezését. Azonban az interjú alanyom felhívta rá a figyelmem, hogy Ciprus kapcsán is tulajdonképpen mediációt alkalmaztak korábban, ahol a mediátor az Európai Unió volt. Mivel Ciprus helyzete sokkal komplexebb annál, mint amit a dolgozatom során levezettem, de a kutatásaimra támaszkodva bizonyítható, hogy a mediáció hivatalos használatával sikereket lehetne elérni. A mediáció során két fél között lehet konfliktust rendezni, és hiába érintett mára már több ország is, a vita eredete Görögország és Törökország egyet nem értéséből adódik. A két országnak, olyan mediátort kellene választania, amellyel mindkét fél készséggel folytatna tárgyalásokat, anélkül, hogy attól tartanának, hogy az egyik féllel szemben a mediátornak előítéletei vannak. Ha ezek a feltételek teljesülnének, biztos vagyok benne, hogy a vitát rendezni lehetne.

A dolgozatom célja, hogy a békés vitarendezés módszereit, folyamatát egy ország konfliktusánál elméleti szinten bemutassam és bebizonyítsam, hogy az erőszakmentes konfliktuskezelésnél több lehetséges módszert is lehet alkalmazni, amelyek hatékonyak és sikeresek is lehetnek.

IRODALOMJEGYZÉK

- Barcy Magdolna, S. E. (2002). A mediáció technikai és társadalmi alkalmazása. Budapest: Animula Kiadó.
- Carnevale, P. (1992). Negotiation and Mediation (Vol. VOL. 43.). Rosenberg: M. and L. Committee, D. (1948). Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata.
- Conlon, R. (1993). The Effects of Partisan Third Parties on Negotiator Behavior and Outcome Perceptions (78. kötet).
- Csermáné Váradi, E. (2021. április 20). Az alternatív vitarendezési lehetőségek. Miskolci Jogi Szemle 14. évfolyam 1. különszám, old.: 1-30.
- Egyesült Nemzetek Szervezete. (1945. október 24). Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya. Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya. San Francisco, Amerikai Egyesült Államok.
- Értekezlet, E. B. (1975. augusztus 1). Helsinkii Záróokmány. Helsinkii Záróokmány. Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet .
- Horváth, T. (2021. május 5). Ciprus napjainkban. (H. Flóra, Kérdező:)
- Ikle, F. (1964). How Nations Negotiate. New York: Harper & Row.
- Johanna, S. O. (2021. április 20). Nemzetközi szervezetek. Szeged, Csongrád-Csanád, Magyarország. Forrás: http://eta.bibl.u-szeged.hu/1432/4/EFOP_AP6_NJII_Nemzetk%C3%B6zi%20szervezetek_tananyag_0jsziebig_2018.pdf
- Judit, K. (2019). Nemzetközi segélyezés 21. század elején - Új irányok, új lehetőségek. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kapoor, A. (1975). Planning for International Business Negotiations. Ballinger: Mass.
- Kennedy, J. F. (1961. január 20). Beiktatási beszéd. Amerikai Egyesült Államok.
- Kiss, R. (2020. február-június). Nemzetközi kapcsolattartás és tárgyalások technikái. (B. L. Kiss Rajmund, Előadó) Kiss Rajmund, Budapest, Pest, Magyarország.
- Kotler, P. (1986). Principles of Marketing. Englewood Cliffs, New Jersey: Hall International.

- Majoros, P. (2021. május 5). Nemzetközi viták rendezése. (H. Flóra, Kérdező:)
- McCall, W. (1984). Marketing by Agreement. Chichester: John Wiley & Sons.
- Mihály, B. (2021. május 7). A modern szuverenitás elméleti alapjai, Kísérlet egy funkcionista rendszerszemléletű szuverenitáselmélet alapjainak kidolgozására. Budapest, Pest, Magyarország.
- Moore, C. (1996). The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict. San Francisco: Jossey-Bass.
- Nagy, M. (2019. október 1). Konfliktuskezelés. Nagy Milada, Budapest, Pest, Magyarország.
- Pach, J. (2021. május 11). Nemzetközi viták rendezése. (H. Flóra, Kérdező:)
- Riskin, L. L. (1994, September). Mediator orientations, strategies and techniques. Commentary, p. 9.
- Strasser, R. (2005). Mediáció. A konfliktusmegoldás lélektani aspektusai. Budapest: Nyitott Könyvhely Kiadó.
- Stratfor. (2021. május 20). Stratfor. Forrás: Stratfor Worldview:
<https://i.pinimg.com/originals/a9/00/cc/a900cc39ca1f9907c00585a7654e9c1f.png>
- szakkolégium, B. (2021. április 30). Válságkörzetek a 21. században, Görögország és Törökország viszonyának aktualitásai. (P. Nikolett, Előadó) Pénzváltó Nikolett, Online, Online, Magyarország.
- Szenes, Z. (2013). Válságkezelés és békefenntartás az ENSZ-ben. Budapest: Nemzetközi Közszolgálati Egyete,.
- Szilágyi, Z. (2013. június). Víz, Gáz, Fűtéstechnika és Hűtő, Klíma, Légtechnika szaklap. Forrás: VGF szaklap: <https://www.vgfszaklap.hu/lapszamok/2013/junius/2836-Ing-a-mit-tudni-illik-a-cseppfolyos-foldgazrol>
- UNFICYP. (2013. május 23). Válságkezelés és békefenntartás az ENSZ-ben. (K. T. Lukács Péter, Előadó) Lukács Péter, Kretz Tibor, Magyarország.
- Valki, L. (2021. április 20). Elektronikus Periodika Adatbázis Archívum. Forrás: EPA:
http://epa.oszk.hu/00700/00775/00008/1999_08_12.html

NYILATKOZAT

Alulírott HORVÁTH FLÓRA MARIKA büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a szakdolgozatomban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

A szakdolgozatban felhasznált adatokat a szerzői jogvédelem figyelembevételével alkalmaztam.

Ezen szakdolgozat semmilyen része nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén diplomaszerzés során.

Tudomásul veszem, hogy a szakdolgozatomat az intézmény plágiumellenőrzésnek veti alá.

Budapest, 2021. év MÁJUS hónap 20 nap

Horváth Flóra

hallgató aláírása